

COVID-19 kao eksterni ekonomski šok: učinci i mjere za podršku gospodarstvu

Štefičar, Vlatka

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Organization and Informatics / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet organizacije i informatike**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:211:419769>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported / Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-20**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Organization and Informatics - Digital Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE
VARAŽDIN**

Vlatka Štefičar

**COVID-19 KAO EKSTERNI EKONOMSKI
ŠOK: UČINCI I MJERE ZA PODRŠKU
GOSPODARSTVU**

ZAVRŠNI RAD

Varaždin, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE
V A R A Ž D I N

Vlatka Štefičar

Matični broj: 0016137324 3

Studij: Ekonomika poduzetništva

**COVID-19 KAO EKSTERNI EKONOMSKI ŠOK: UČINCI I MJERE ZA
PODRŠKU GOSPODARSTVU**

ZAVRŠNI RAD

Mentorica:

Dr. sc. Dina Korent

Varaždin, rujan 2022.

Vlatka Štefičar

Izjava o izvornosti

Izjavljujem da je moj završni/diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onima koji su u njemu navedeni. Za izradu rada su korištene etički prikladne i prihvatljive metode i tehnike rada.

Autor/Autorica potvrdio/potvrdila prihvaćanjem odredbi u sustavu FOI-radovi

Sažetak

Cilj rada je teorijski i empirijski razmotriti COVID-19 kao eksterni ekonomski šok te prikazati učinke i inicijative, odnosno mjere za podršku gospodarstvu. Nakon osvrta na nastanak i evoluciju zdravstvene pandemije uzrokovane virusom COVID-19, u radu se isti razmatra kao eksterni ekonomski šok. U tom kontekstu problematiziraju se njegovi teorijski učinci i mjere za podršku gospodarstvu kroz prizmu učinaka šokova koje uzrokuje COVID-19 na kružni ekonomski tok i makroekonomskog modela krize COVID-19 te sa stajališta teorijske krivulje pandemijskog šoka i krivulje ekonomske krize te makroekonomskog 5 modela ublažavanja i uklanjanja krize COVID-19. Empirijski dio rada sastoji se u analizi i prikazu učinaka COVID-19 krize na gospodarstvo Republike Hrvatske u usporedbi s ostalim gospodarstvima ex EU-28 s aspekta prethodno teorijski izloženih učinaka šoka ponude i šoka potražnje te učinaka na tržište rada, produktivnost i ostalih učinaka, kao i u pregledu mjera Republike Hrvatske i Europske unije za podršku gospodarstvima. Premda se već prosuđuje, uspješnost mjera, kako onih na razini Republike Hrvatske, tako i onih na razini Europske unije i njenih drugih pojedinih zemalja moći će se kvalitetnije ocijeniti s određenim vremenskim odmakom.

Ključne riječi: COVID-19, eksterni ekonomski šok, učinci, mjere, podrška gospodarstvu

Sadržaj

1. Uvod	1
1.1. Predmet i cilj rada	1
1.2. Izvori podataka i metode	1
1.3. Sadržaj i struktura rada	1
2. Nastanak i evolucija zdravstvene pandemije uzrokovane virusom COVID-19	3
2.1. Pojava virusa COVID-19	3
2.2. Simptomi, prijenos i cjepivo protiv virusa COVID-19	3
2.3. Dinamika broja zaraženih i preminulih od virusa COVID-19	4
3. COVID-19 kao eksterni ekonomski šok: teorijski učinci i mjere za podršku gospodarstvu.....	7
3.1. Učinci virusa COVID-19 na kružni ekonomski tok	8
3.2. Makroekonomski model krize COVID-19	10
3.3. Teorijska krivulja pandemijskog šoka i krivulja ekonomske krize.....	11
3.4. Makroekonomski model ublažavanja i uklanjanja krize COVID-19.....	13
4. Učinci COVID-19 krize na gospodarstvo Republike Hrvatske u usporedbi s ostalim gospodarstvima ex EU-28	15
4.1. Učinci šoka ponude	15
4.1.1. Učinci šoka ponude na gospodarstvo Republike Hrvatske.....	15
4.1.2. Učinci šoka ponude na odabrana gospodarstva	17
4.1.3. Procjena ekonomskog rasta	17
4.2. Učinci šoka potražnje.....	18
4.2.1. Stope inflacije	18
4.2.2. Stope promjene komponenti BDP-a.....	19
4.2.2.1. Osobna potrošnja	19
4.2.2.2. Investicijska potrošnja	20

4.2.2.3. Državna potrošnja	20
4.2.2.4. Izvoz i uvoz	21
4.3. Učinci na tržište rada, produktivnost i ostali učinci	22
4.3.1. Učinci na tržište rada	22
4.3.2. Učinci na produktivnost.....	22
4.3.3. Ostali učinci	23
5. Mjere za podršku gospodarstvu	25
5.1. Mjere za podršku gospodarstvu u Republici Hrvatskoj	25
5.1.1. Mjere Vlade za podršku gospodarstvu	25
5.1.1.1. Mjere do donošenja Nacionalnog plana oporavka i otpornosti (NPOO) 2021. – 2026.....	25
5.1.1.2. Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021. – 2026. (NPOO).....	26
5.1.2. Mjere HNB-a.....	28
5.1.3. Mjere HBOR-a za očuvanje gospodarstva	29
5.2. Mjere Europske unije za podršku gospodarstvima	30
5.2.1. Privremeni okvir (Temporary Framework).....	31
5.2.2. Stability and Growth Pact (SGP).....	31
5.2.3. Europski plan oporavka	32
6. Zaključak.....	33
Popis literature	34
Popis slika	37
Popis tablica.....	38
Popis grafikona	39

1. Uvod

U uvodu se tumače predmet i cilj rada, opći i specifični ciljevi, određuju se izvori podataka i korištene metode te se specificiraju struktura i sadržaj završnog rada.

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet završnog rada je analiza COVID-19 kao eksternog ekonomskog šoka, njegova utjecaja i mjera za podršku gospodarstvu Hrvatske, ali i svijeta. Shodno predmetu, odnosno temi rada cilj rada je teorijski i empirijski razmotriti COVID-19 kao eksterni ekonomski šok te prikazati učinke i inicijative, odnosno mjere za podršku gospodarstvu. Specifični ciljevi koji su izvedeni iz općeg cilja su sljedeći:

- Dati prikaz nastanka i evolucije zdravstvene pandemije uzrokovane virusom COVID-19
- Pružiti sustavan osvrt na COVID-19 kao eksterni ekonomski šok, u kontekstu teorijskih učinaka i mjera za podršku gospodarstvu
- Analizirati i izložiti učinke COVID-19 krize i mjere za podršku gospodarstvu Republike Hrvatske u usporedbi s ostalim odabranim gospodarstvima

1.2. Izvori podataka i metode

Kod izrade teorijskog dijela rada upotrebljavaju se dostupni sekundarni izvori, odnosno znanstvena i stručna literatura iz područja gospodarstva i medicine, koja uključuju stručne i znanstvene članke, knjige i relevantne izvore s interneta. U radu se koriste metoda komparacije, metoda analize te metoda kompilacije. Sve navedene metode ključne su pri izradi završnog rada.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Sa uvodom i zaključkom ovaj rad je podijeljen na 6 poglavlja. Prvo poglavlje u radu predstavlja uvod u samu temu, nakon toga slijedi razrada nastanka i širenja zdravstvene pandemije koja je uzrokovana virusom COVIDA-19. Nakon toga se u trećem poglavlju razmatra virus COVID-19 kao eksterni ekonomski šok, odnosno promatraju se učinci i mjere koje bi se trebale poduzeti za podršku gospodarstvu.

Četvrto poglavlje analizira učinke krize COVIDA-19 na gospodarstvo Republike Hrvatske u usporedbi s ostalim gospodarstvima ex EU-28. Nakon toga slijedi peto poglavlje u

kojem se prezentiraju inicijative, odnosno mjere za podršku gospodarstvu. U zaključku se integrirano sažeto izlažu najvažnije teorijske i empirijske spoznaje završnog rada.

2. Nastanak i evolucija zdravstvene pandemije uzrokovane virusom COVID-19

Poglavlje donosi osvrt na pojavu virusa COVID-19, na njegove simptome i širenje te dinamiku broja zaraženih.

2.1. Pojava virusa COVID-19

Virus COVID-19 nazvan još i SARS-CoV-2 (Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus-2) otkriven je u državi istočne Azije, Kini krajem 2019. godine. Dakle, riječ je o novom soja koronavirusa koji nikada prije nije bio otkriven kod ljudske populacije. Sam virus COVID-19 uzrokuje SARS-CoV-2. (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2020)

Koronavirusi su virusi koji kruže među životinjama, ali mogu prijeći i na ljude, jednom kad prijeđu sa životinja na čovjeka mogu se prenositi i među ljudima. Smatra se da su kod ovi virusi najviše zastupljeni kod šišmiša, no mogu se pojavljivati i kod drugih životinja. (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2020)

Prvi potvrđen slučaj oboljelog od novog koronavirusa u Republici Hrvatskoj zabilježen je 25. veljače 2020. godine u gradu Zagrebu. Objavio ga je Nacionalni krizni stožer i Krizni stožer Ministarstva zdravstva. Oboljeli je bio mladi muškarac u dobnoj skupini od 25 godina koji je u Hrvatsku pristigao iz pokrajine Lombardije, grada Milana gdje je zabilježeno naglo povećanje oboljelih. Oboljeli muškarac hospitaliziran je u Sveučilišnoj bolnici za zarazne bolesti dr. Frana Mihaljevića u Zagrebu. (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2020)

Zdravstveni sustav pokušao je suzbiti virus COVID-19 cijepljenjem svih dobnih skupina. Prvo cjepivo u Hrvatsku stiglo je 26. prosinca 2020. godine u jutarnjim satima te ga je dočekaao sam ravnatelj Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, ali i koordinator distribucije doc. Krunoslav Capak. Zaprimljeno je bilo 9.750 doza cjepiva Pfizer (BioNTech), a kasnije su bile dostupne još 3 vrste cjepiva: Moderna (Spikevax), AstraZeneca (Vaxzevria) i Johnson&Johnson (Janssen). (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2020)

2.2. Simptomi, prijenos i cjepivo protiv virusa COVID-19

Virus u većini slučajeva kod ljudi uzrokuje blage simptome kao što su povišena tjelesna temperatura, umor, otežano disanje, bol u mišićima i kašalj. Naravno postoje i oni teži slučajevi u kojima se pacijenti bore s upalom pluća, zatim imaju akutni sindrom respiratornog distresa, dobivaju sepsu i septički šok nakon čega može nastupiti smrt pacijenta. Ugroženi osobe su

osobe starije životne dobi, osobe s različitim oblicima kroničnih bolesti, srčani bolesnici, dijabetičari, te oboljeli od malignih bolesti. (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2020)

Ovaj virus se u većini slučajeva prenosi kapljičnim putem tijekom neopreznog kihanja i kašljanja te indirektnim putem kontaminiranih ruku izlučevinama oboljelih jer virus može i po nekoliko sati preživjeti na površinama poput stolova, blagajni i ručki na vratima. Shodno tome, virus se jednostavno i brzo širi među ljudskom populacijom. Pretpostavka stručnjaka je da bi jedna oboljela osoba mogla zaraziti dvije do tri osjetljivije osobe koje su slabijeg imuniteta. Vrijeme inkubacije, odnosno vrijeme između izlaganja virusu i pojave simptoma se procjenjuje na period od 2 do 14 dana, ovisno o zdravstvenom stanju osobe. (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2020).

Ministarstvo zdravstva širu je Hrvatsku zajednicu poticalo na cijepljenje sloganom „Misli na druge. Cijepi se!“. Preporuča se da se jedna doza cjepiva primi i do 3 puta. (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2020)

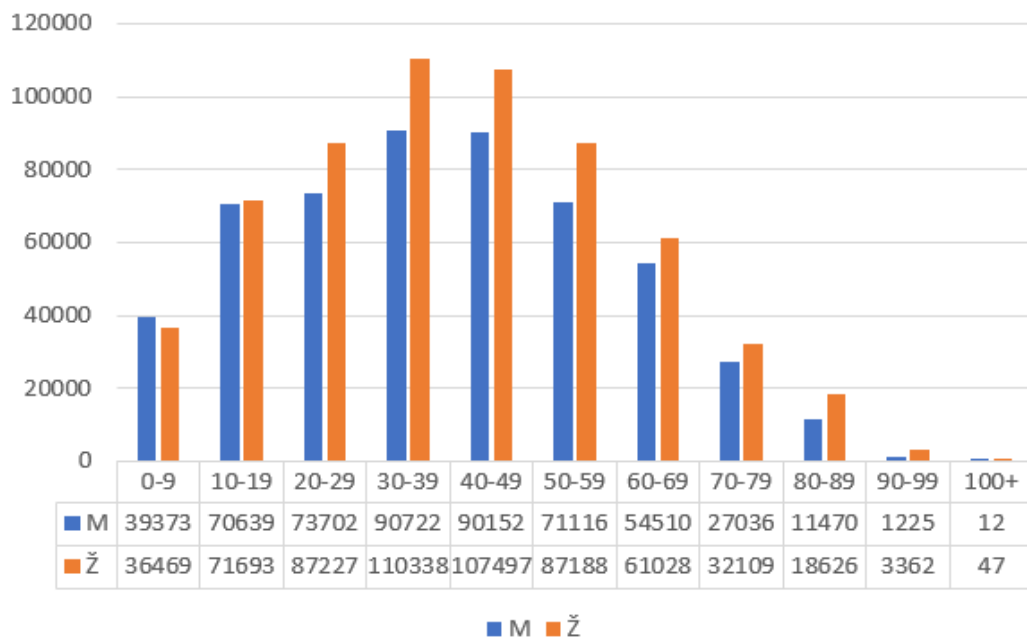
2.3. Dinamika broja zaraženih i preminulih od virusa COVID-19

Prvi zabilježeni slučaj zaraze u svijetu zabilježeni je u kineskoj provinciji Hubei kod 55-godišnjaka 17. studenog 2019. godine (Bryner, 2020).

Europa je prvi slučaj identificirala u Francuskoj, u Bordeauxu 24. siječnja 2020. godine (National Library of medicine, 2020).

Što se tiče Hrvatske, prvi slučaj se bilježi 20. veljače 2020. godine (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2020).

Prikaz pozitivnih osoba po dobi i spolu u Republici Hrvatskoj od početka pandemije pa do 26. lipnja 2022. godine dan je na Grafikon 1. Iz grafikona je evidentno da je u prikazanom razdoblju bilo najviše zaraženih žena u dobi od 30-39 godina, konkretno njih 110.338. Najmanje je bilo zaraženih muškaraca u dobi iznad 100 godina, njih 12. (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2022)

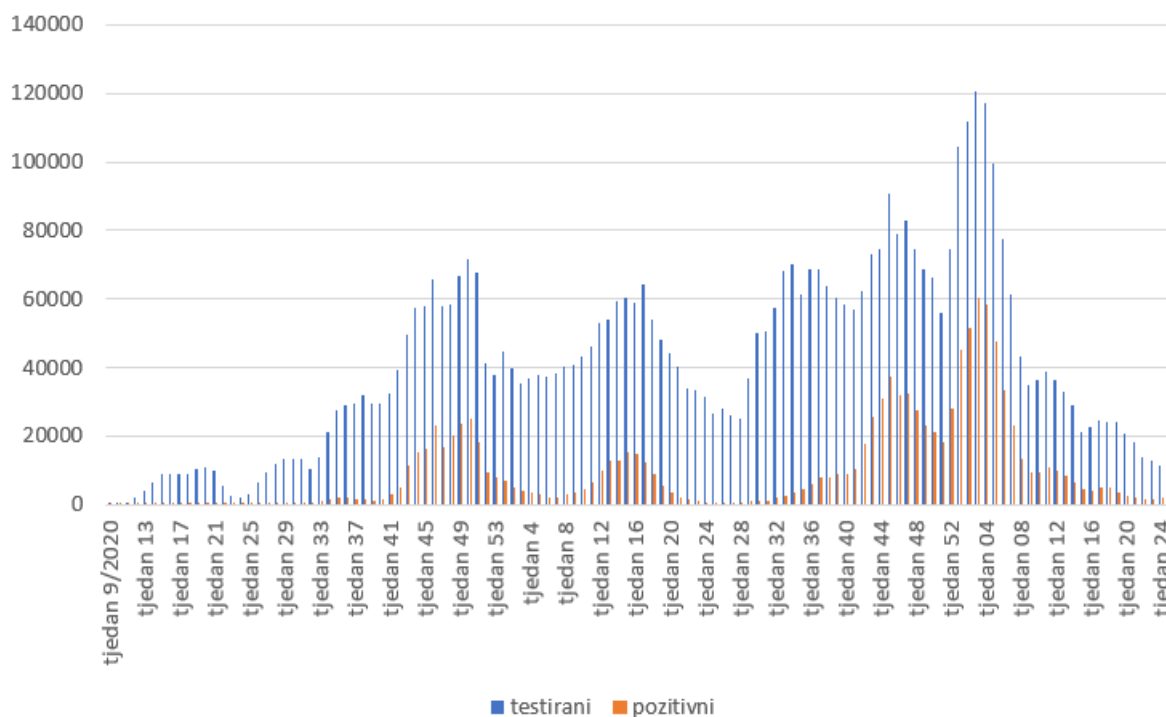

Grafikon 1. Prikaz broja pozitivnih osoba po dobi i spolu u Republici Hrvatskoj od početka pandemije pa do lipnja 2022. godine

(Izvor: COVID-19 – Izvješće Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (2022), dostupno na:

<https://www.hzjz.hr/aktualnosti/covid-19-izvjesce-hzjz-a/>)

Grafikon 2 (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2022) komparativno prikazuje sve testirane i pozitivne osobe u Republici Hrvatskoj od početka trajanja pandemije pa do 26. lipnja 2022. godine po tjednima. Iz grafikona je vidljivo najviše testiranih osoba bilo u 4. tjednu 2022. godine, dok ih je najviše pozitivnih bilo u 52. tjednu 2021. godine, i to i oko 5.000.

Grafikon 2. Prikaz broja testiranih i pozitivnih osoba u Republici Hrvatskoj po tjednima
 Izvor: COVID-19 – Izvješće Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (2022), dostupno na:
<https://www.hzjz.hr/aktualnosti/covid-19-izvjesce-hzjz-a/>

Najčešće posljedice koje uzrokuje virus COVID-19 kod ljudi koji su ga preboljeli su kratak dah i umor, mučnine, bolovi u zglobovima i grudnom košu, pojavljuju se krvni ugrušci koji mogu stvoriti moždani udar i oštetiti srce ili bubrege. Također, ljudi dugo ne posjeduju okus i miris, prate ih glavobolje, a ima i rijetkih slučajeva u kojima ljudi imaju česte napadaje panike. Sve te simptome zajedno stručnjaci definiraju kao „Post Covid sindrom“. (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2020)

U najgorem slučaju virus uzrokuje smrt. Prvi zabilježen slučaj smrti od COVID-19 u svijetu dogodio se izvan Kine točnije na Filipinima 2. veljače 2020. godine (Europsko vijeće, 2020). Prvi zabilježen smrtni slučaj u EU je bio u Njemačkoj, i to kod starije osobe između 60 i 79 godina (Telegram, 2020). Prvi smrtni slučaj koji je bio zabilježen u Hrvatskoj bio je u Istri. Obdukcija je pokazala da je muškarac preminuo od COVID-a u 71. godini života (Večernji list, 2020).

3. COVID-19 kao eksterni ekonomski šok: teorijski učinci i mjere za podršku gospodarstvu

Ekonomski šok odnosi se na bilo koju promjenu temeljnih makroekonomskih varijabli ili odnosa koja ima značajan učinak na makroekonomske rezultate i mjere ekonomske uspješnosti, kao što su nezaposlenost, potrošnja i inflacija. Šokovi su često nepredvidivi i obično su rezultat događaja za koje se smatra da su izvan dosega normalnih ekonomskih transakcija. (Anderson, 2021)

Ekonomski šokovi mogu se podijeliti na interne ekonomske šokove i eksterne ekonomske šokove. U interne, odnosno unutarnje ekonomske šokove se svrstavaju pad očekivanja i rast neizvjesnosti te šok brzih loših mjera. Eksterni, odnosno vanjski ekonomski šokovi obuhvaćaju šok ponude i šok potražnje. Vanjski šokovi su događaji koji dolaze izvan domaćeg gospodarskog sustava. Najveći vanjski šok u posljednje vrijeme bila je Svjetska financijska kriza (GFC) od 2007. godine, čije se posljedice osjećaju i danas. Nedavno je pandemija covid-19 stvorila jedan od najgorih ekonomskih šokova koji su utjecali na cijelo svjetsko gospodarstvo. (Čavrak, 2020)

Kovač (2020) spominje šok pandemije koji je uzrokovao blokadu svakodnevnog poslovanja, te je taj iznenadni šok kako ona navodi gurnuo najveća svjetska gospodarstva u veliku recesiju. Također tekuće 2020. godine je znatno pala globalna razmjena, te se smanjio uvoz i izvoz raznovrsnih roba i usluga. Smatra da su neke djelatnosti poput turizma i zračnog prometa toliko ugrožene da će za njihov oporavak trebati jako puno vremena (Kovač, 2020). Ekonomski šok izazvan pandemijom bolesti COVID-19 rezultirao je godišnjom stopom BDP-a od rekordnih 8,1% u 2020. godini (Grgurić, Jelić, Pavić, 2021). Prema mišljenju autorice Prašćević (2020) ekonomski šok koji je uzrokovan pandemijom COVID-19 rezultira opadajućom potražnjom radne snage što pak dovodi do niže zaposlenosti te do smanjenja stope aktivnog radnog stanovništva (Prašćević, 2020).

Negativni vanjski šokovi kao što su financijska kriza i pandemija stvaraju veliku nestabilnost i mogu dovesti do dugotrajnih razdoblja slabijeg gospodarskog rasta, veće nezaposlenosti, pada realnih prihoda i povećanja siromaštva te mogu biti okidači za početak nove ekonomske recesije. Pozitivni vanjski šokovi mogu uključivati pojavu i široko usvajanje tehnologija koje koriste poduzeća i kućanstva u mnogim zemljama. („External shocks“, bez dat.)

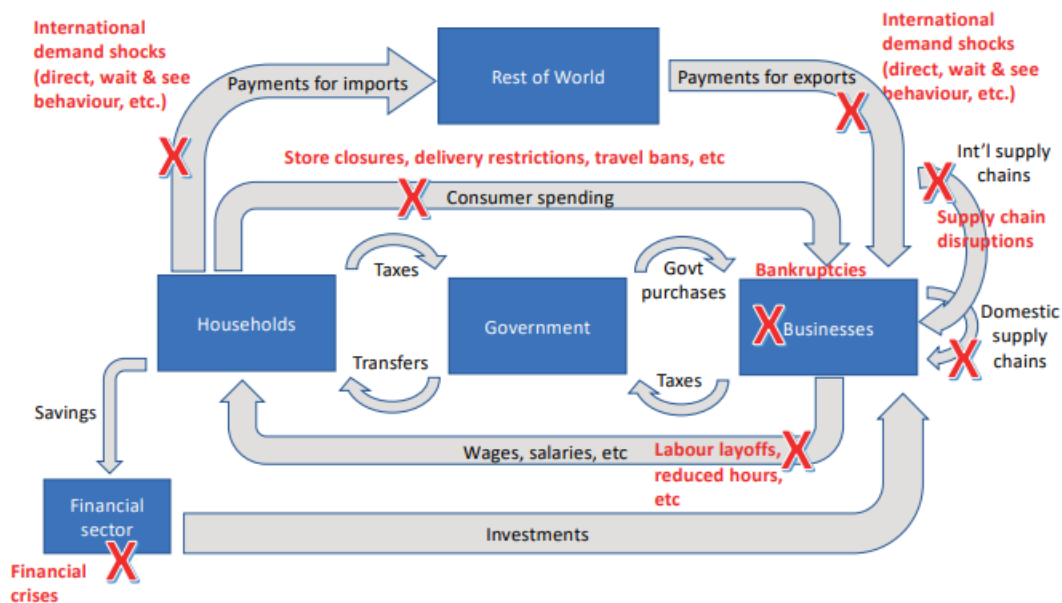
3.1. Učinci virusa COVID-19 na kružni ekonomski tok

Baldwin smatra da je ova kriza izazivana COVID-19 drugačija od ostalih kriza koje su pogađale ekonomiju prijašnjih godina. Azijska kriza te globalna ekonomska kriza 2008. započele su u jednoj ili dvije zemlje i nakon toga su se počele širiti dalje. COVID kriza je drugačija po tome što je zahvatila zemlje članice G7 i Kinu istovremeno. Drugi razlog po kojem razlikujemo krizu COVID-19 od kriza koje su pogodile svijet u prošlosti je činjenica da svaka kriza ima početak u nekom od sektora ili područja kao, na primjer, bankarska kriza čiji početak je kod banaka koje tada najviše stradaju. (Baldwin, 2020)

COVID-19 kriza pogađa s više aspekata. Zahvaćen je velik broj djelatnosti: uslužne djelatnosti, zdravstvene djelatnosti, financijske djelatnosti. Vidljivi su jaki utjecaji i promjene u BDP-u, broju nezaposlenih, međunarodnoj robnoj razmjeni, trgovinskoj i turističkoj potrošnji. Negativne posljedice vidljive su kod kućanstava, poduzetnika pa na kraju i kod država. (Baldwin, 2020)

Ponajprije Čavrak (2020) navodi kako je sektor usluga u cijelosti zatvoren osim nekih rijetkih izuzetaka, nadalje izvoz i uvoz roba sveden je na minimum, a nezaposlenost raste iz dana u dan prema pretpostavkama ona bi mogla narasti čak za 20%. Hrvatska vlada je uvela minimalce ali ne u toj mjeri da to bude dostatno za održavanje željene razine zaposlenosti. Poduzetnici su također u strahu od naglog pada prihoda pa otpuštaju radnike. Na snazi je i velika neizvjesnost u domaće institucije te to sve vodi ka padu potrošnje koja je već svedena samo na osnovne artikle za preživljavanje. (Čavrak, 2020)

Također i investicije će doživjeti pad ulaganja, osim onih investicija u zdravstveni sustav ili sustav za proizvodnju lijekova i hrane (Čavrak, 2020). Kako se predviđa investicijska potrošnja bi se mogla oporaviti za šest do osam mjeseci, ali tek nakon oporavka osobne potrošnje. Jedan od odgovora na zdravstvenu krizu COVID-19 u sektoru gospodarstva dao je R. Baldwin upotrebljavajući model kružnog ekonomskog toka (Baldwin, 2020).

Slika 1. Točke utjecaja zdravstvene krize na ekonomski "stroj"
 (Izvor: Baldwin (2020), dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/343894>)

Ovaj prikaz jasno prikazuje točke utjecaja zdravstvene krize na ekonomski „stroj“. Jasno je da gospodarstvo može funkcionirati ako to rade i novčani tokovi koji održavaju proces proizvodnje, razmjene i potrošnje. Oznaka „X“ koja je označena crvenom bojom prikazuje gdje sve šokovi koje inducira zdravstvena kriza narušavaju izgled novčanog toka. Dakle krenemo li s lijeva na desno, u smjeru kazaljke na satu prvo dolazimo do kućice kućanstva. Kod kućanstva se javlja problem gubitka redovitih mjesečnih primanja ili problem bankrota ili neke druge financijske prirode. Većina kućanstva u Hrvatskoj nema nekih većih ušteđevina ili rezervi kojima bi mogla na dulje vrijeme preživjeti neizbježnu situaciju u kojoj se našla. Sama egzistencija većine kućanstava ovisi upravo o tekućem dohotku svakog mjeseca. Javlja se slučaj pada dohotka kućanstva što smanjuje potrošnju za robama i uslugama, a i onda priljev novca državi i poduzećima. Nadalje dolazi do pada potražnje što smanjuje domaću potražnju ali i uvoz. (Baldwin i Weder di Mauro, 2020)

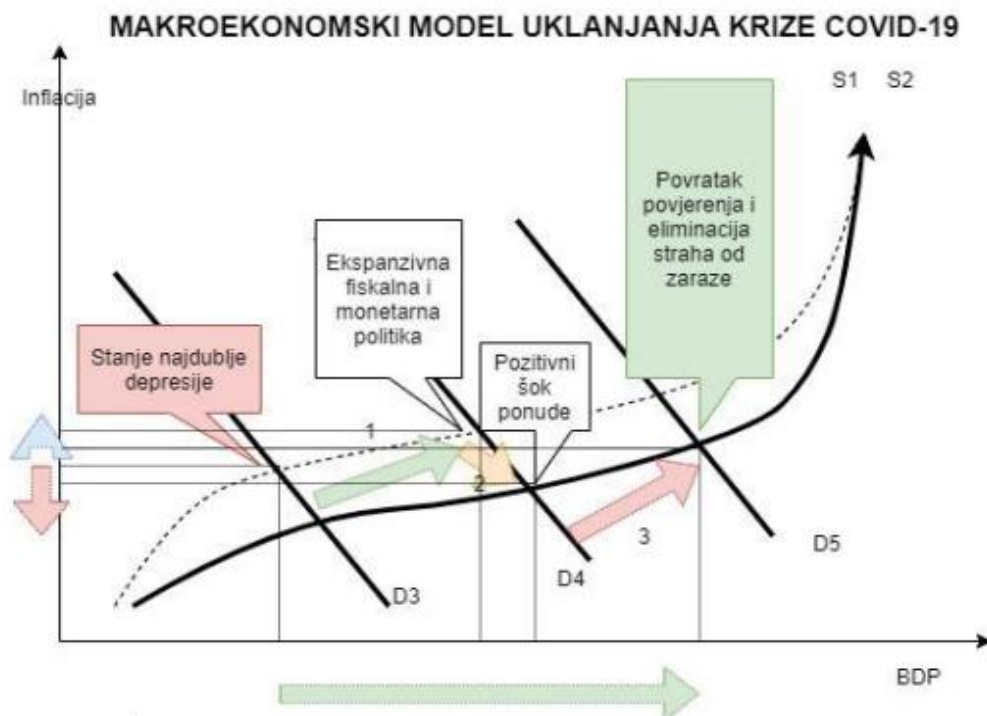
Sve navedeno utjecat će u velikoj mjeri i na smanjenje proizvodnje, ali i usporavanje ritma njene obnove. Potrošači će na dulje vrijeme odgađati kupovinu svega što trenutno ne trebaju (namještaj, opremu za kuće, stanove i sl.). Sve to će pak dovesti do velikog gubitaka kod poduzetnika, ali i otvorit će se velika mogućnost za stečaj velikog broj poduzeća. Doći će i do nemogućnosti plaćanja dugovanja prema državi i bankama. Stoga iz svega navedenog može se reći da treba poduzeti sve što je potrebno, zatim da pomoć održavanju ekonomskih funkcija kućanstva i poduzeća mora biti velika i izdašna te brza. Ovaj medicinski šok će za

neko skorije vrijeme biti povijest iz koje se puno naučilo, ali ako se ne poduzmu odgovarajuće mjere gospodarska oštećenja bi mogla biti dugotrajna. (Čavrak, 2020)

Cilj ove strategije na slici je ukloniti sve „X“ –ice iz čega proizlazi da ona mora obuhvatiti fiskalnu, monetarnu, politiku financijske regulacije i socijalnog osiguranja, industrijsku te trgovinsku politiku. (Baldwin i Weder di Mauro, 2020)

3.2. Makroekonomski model krize COVID-19

Pri pojašnjenju makroekonomskog modela krize COVID-19, Čavrak (2020) koristi AS-AD model da bi lakše dočarao stvarnu situaciju koja se desila usred pandemije. Dakle ova kriza COVID-19 kao odraz na ekonomiju u sebi sadrži čak četiri vrste šoka. Prvi šok koji se spominje je šok ponude, zatim šok potražnje, pad očekivanja i rast neizvjesnosti te šok brzih loših mjera. Čavrak (2020) spominje da će četvrti kao potencijalni šok imati najdulje vrijeme trajanja iz razloga jer ga svaka pogrešna mjera donesena u vrijeme trajanja pandemije može još jače potaknuti. (Čavrak, 2020)

Grafikon 3. Makroekonomski model uklanjanja krize COVID-19

(Izvor: Čavrak (2020), dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/343894>)

Pomoću ovog Grafikon 3 razjasnit ćemo model ublažavanja i uklanjanja ekonomske krize uzrokovane zdravstvenim šokom. AS-AD model bit će ključan u rješavanju krize. Dakle polazi se od točke najdublje recesije i ravnoteže sa značajnim padom BDP-a i malom

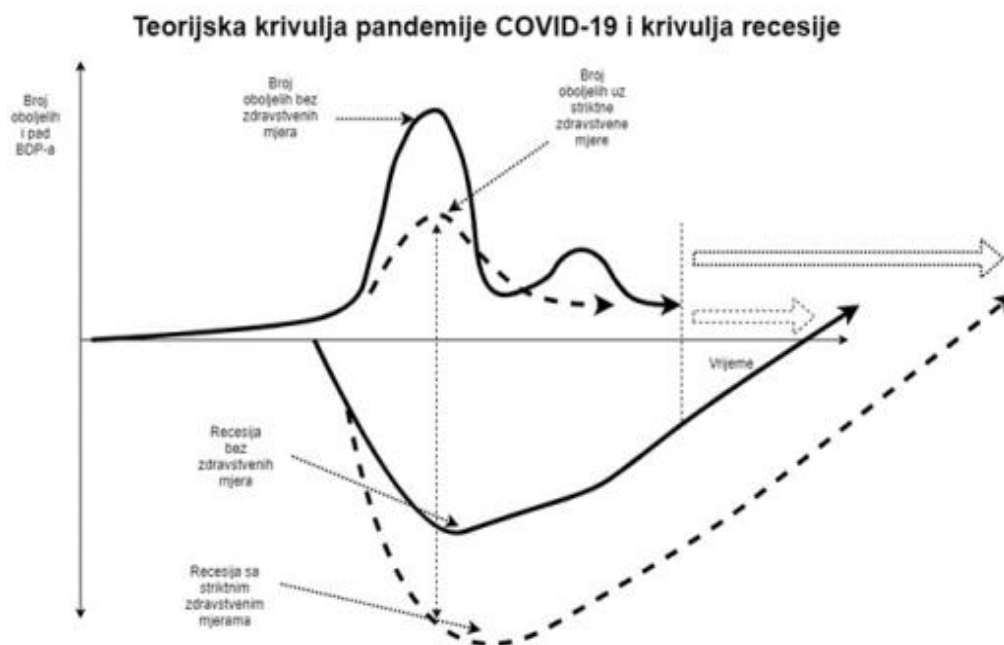
deflacijom. Što se tiče prvog seta mjera on se odnosi na održavanje i oporavak potražnje korištenjem ekspanzivne fiskalne politike i monetarne politike. Na slici se to vidi kod pomaka krivulje AD iz D3 u D4. Ovoga puta potrošnja bi trebala biti u vodećem smjeru jer ponuda ide sporijim tempom. Iz tog razloga vrlo je važno potaknuti potražnju na vrijeme jer ona mora „vući“ svoju ponudu. Na prikazu je uočljiva blaga opasnost od inflacija, no to ne stvara problem u ovom slučaju. Drugi korak odnosno pozitivni šok ponude vidljiv je u pomaku AS krivulje iz AS1 na AS2 te taj pomak zapravo predstavlja najdulje trajanje od početka krize pa kraja krize te do nekoliko mjeseci nakon krize. Treći pomak krivulje AD sa D4 na D5 prikazuje mogući učinak povoljnih očekivanja, uklanjanja straha, neizvjesnosti i panike te na koncu postizanje povjerenja i vjerodostojnosti u Vladu, Sabor i Hrvatsku narodnu banku (HNB). Nakon završetka zdravstvene krize svi od ovih čimbenik imat će veliku ulogu u obnovi potražnje i ponude. (Čavrak, 2020)

Ćorić (2020) navodi da se osim pada agregatne ponude (AS) događa i pad agregatne potražnje (AD). Naime došlo je do ogromnog pada proizvodnje na svjetskom i domaćem tržištu sve zbog ove zdravstvene krize. Također zbog svih poduzetih preventivnih sigurnosnih mjera došlo je do pada tekućeg dohotka i očekivanog dohotka te je to sve utjecalo na agregatnu potražnju (AD). Ćorić (2020) prognozira raznovrsne utjecaje na agregatnu potražnju (AD), a neki od njih su smanjenje potražnje za dobrima i otežan promet robe, zatim smanjenje kupovne moći građana, nagli rast nezaposlenosti i pad plaća, smanjenje investicija i inicijalni rast osobne potrošnje. Vrlo je bitno za reći da sve kratkoročne mjere ekonomske politike za otklanjanje svih negativnih posljedica pandemije COVID-19 i poticanje gospodarske krize neće biti efikasne iz razloga jer su one namijenjene kao odgovor na gospodarsku krizu preko utjecaja na veličinu agregatne potražnje. U ovom slučaju negativan šok nastao je na strani agregatne ponude. (Ćorić, 2020)

3.3. Teorijska krivulja pandemijskog šoka i krivulja ekonomske krize

Čavrak (2020) navodi da se krivulja pandemijskog šoka sastoji od šest faza koje se međusobno izmjenjuju. Prva od tih šest faza je (1) ispitivanje prvih slučajeva; (2) prepoznavanje potencijala za kontinuirani prijenos; (3) iniciranje pandemijskog vala; (4) ubrzavanje pandemijskog vala; (5) usporavanje pandemijskog vala i posljednja faza je (6) pripremanje za buduće pandemijske valove. Kod svake od tih faza problem ima različito vrijeme trajanja i različitu dinamiku. Sve ove stavke vrlo je bitno prepoznati da se može djelovati na vrijeme i na ispravan način. (Čavrak, 2020)

Predpandemijski interval čine prve dvije faze u kojima najveću odgovornost ima medicinska struka koja mora na vrijeme prepoznati situaciju da poduzme sve potrebne mjere zdravstvene zaštite. Preostale četiri faze se svrstavaju u pandemijski interval. Na početku pandemije COVID-19 pandemijska je krivulja imala uzlazni oblik uz procjenu da će rast biti linearnog karaktera. Bitnu ulogu u svemu tome odigralo je Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske koji je svakog dana pandemije pomno pratio i poduzimao mjere u skladu sa epidemiološkom situacijom. Vlada Republike Hrvatske 17. ožujka 2020. stavila je na snagu 63 mjere za pomoć gospodarstvu. Mjere su se odnosile na različite segmente gospodarstva, a bile su usvojene u fazi iniciranja pandemijskog vala dakle na samom početku trajanja pandemije. Sam sadržaj i struktura mjera ubrzo izaziva nezadovoljstvo sindikata i poslodavaca što dodatno povećava neizvjesnost. Tajming mjera je bio dobar ali sadržaj baš i ne. Naime sadržaj je bio neuvjerljiv i neadekvatan jer su svi akteri u toj fazi mogli predvidjeti da Hrvatska ulazi u vrlo neizvjesnu fazu ubrzavanja pandemijskog vala i da će ekonomske štete biti nesagladive. (Čavrak, 2020)

Grafikon 4. Teorijska krivulja pandemije COVID-19 i krivulja recesije
(Izvor: Čavrak (2020), dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/343894>)

Krivulja pandemije i ekonomske krize kako je vidljivo iz Grafikon 4 (Čavrak, 2020) poprimile su teorijski karakter, odnosno dostupni podaci i empirijske procjene ukazuju na to da bi faze ubrzavanja i usporavanja pandemije mogle potrajati između 30 do 90 dana uz mogućnost nastanka jednog ili više naknadnih valova. Čavrak (2020) ističe da bi ekonomska kriza koja je nastupila mogla potrajati između 6 do 12 mjeseci, a možda čak i do 2021. godine.

Ove spoznaje proizašle su iz mjerenja pada bruto domaćeg proizvoda koji se kreće u rasponu od 10 do 25% (2020). Prema navodima Čvaraka (2020) može se zaključiti da će vrlo teško stanje biti u zemljama u kojima većinom prevladava tercijarni sektor, jedna od njih je i Hrvatska. Naime, hrvatsko gospodarstvo u velikoj je mjeri ovisi o turizmu putem kojeg želi generirati velike novčane prihode. Opasnost se krije u tome što je turizam iznimno osjetljiv na ekonomske šokove. Smanjenje prihoda od turizma ima lančanu reakciju što rezultira smanjenim prihodima u djelatnostima koje imaju direktnu i indirektnu vezu s turizmom. (Čavrak 2020)

3.4. Makroekonomski model ublažavanja i uklanjanja krize COVID-19

Dakle, kako Čavrak navodi u makroekonomskom modelu kreće se od najdublje recesije i ravnoteže sa značajnim padom BDP-a te malom deflacijom. Iz toga slijedi da se prvi set mjera tiče održavanja i oporavka potražnje pomoću korištenja ekspanzivne fiskalne i monetarne politike. Nakon tog koraka potrošnja bi trebala kako ističe Čavrak voditi jer se ponuda sporije kreće. Drugi pak je korak vezan za pozitivni šok ponude koji se definira kao najsloženiji i ima najdulje trajanje od početka krize pa do nekoliko kvartala nakon završetka pandemije. Što se tiče trećeg šoka on želi svojim utjecajem postići vjerodostojnost te povjerenje u predstavnike zakona (vlada, sabor, HNB). Svi ovi navedeni čimbenici će utjecati na brzinu obnove potražnje i ponude nakon završetka pandemije. (Čavrak, 2020)

Očekuje se da će mjere monetarne, fiskalne i makrobonitetne politike ostvariti uspjeh u sprječavanju većeg širenja učinaka financijskim kanalima i ograničavanju gospodarskih posljedica krize. Stoga se očekuje da će razina realnog BDP a do kraja 2022. biti svega 1,3 % niža nego što se očekivalo u projekcijama objavljenima prije početka pandemije. Očekuje se da će inflacija, koju potiču privremeni čimbenici rasta, u 2021. dosegnuti 1,9 % prije nego se smanji i ponovno bude na razinama od 1,5 % u 2022. i 1,4 % u 2023. s obzirom na i dalje slabe pritiske na strani potražnje i pretpostavke o smanjenju cijena nafte. Povećanje ukupne inflacije u 2021. posljedica je ukidanja smanjene stope PDV a u Njemačkoj, povećanja stope inflacije cijena energije zbog pozitivnih baznih učinaka te povećanih ulaznih troškova povezanih s poremećajima na strani ponude. Budući da bi ti privremeni čimbenici početkom 2022. trebali oslabjeti, tijekom 2022. i 2023. ne očekuju se znatnije promjene inflacije mjerene HIPC om. Inflacija mjerena HIPC om bez energije i hrane trebala bi ojačati, i to snažnije nego što je predviđeno u projekcijama iz ožujka 2021., usporedno s gospodarskim oporavkom i smanjenjem neiskorištenosti gospodarskih kapaciteta. Predviđa se i povećanje inflacije cijena hrane mjerene HIPC om. Te učinke na rast ukupne inflacije tijekom projekcijskog razdoblja uglavnom će neutralizirati smanjenja predviđene inflacije cijena energije mjerene HIPC om,

koja proizlaze iz pada krivulje terminskih cijena nafte. U odnosu na projekcije stručnjaka ESB a iz ožujka 2021. ukupna inflacija za 2021. i 2022. revidirana je naviše zbog povoljnijih kretanja u pogledu neiskorištenosti gospodarskih kapaciteta i pozitivnih učinaka cijena sirovina (Makroekonomske projekcije stručnjaka, 2019). Znatne mjere monetarne i fiskalne politike, uključujući paket »Next Generation EU« (NGEU), podupirat će također prihode i agregatnu potražnju, pridonijeti sprječavanju masovnog zatvaranja radnih mjesta i stečajeva te ograničavanju nepovoljne povratne sprege između financijskog sustava i realnog sektora. Očekuje se da će glavni pokretač oporavka biti osobna potrošnja. Nakon pooštravanja mjera za sprječavanje širenja zaraze i produljenja njihove primjene od jeseni 2020. osobna potrošnja ponovno se znatno smanjila u prvom tromjesečju 2021., što je snažno pridonijelo slabljenju gospodarske aktivnosti. Zbog slabijeg kratkoročnog intenziteta potrošnje kućanstava, i to posebno na području usluga koje se zasnivaju na međuljudskim kontaktima, razina potrošnje niža je nego što se za prvu polovicu 2021. predviđalo u projekcijama iz ožujka 2021. godine. (Makroekonomske projekcije stručnjaka, 2019)

Kao osnovni cilj istaknulo se osiguravanje kućanstvima i poduzećima dovoljne likvidnosti za sva plaćanja. Tako se žele očuvati i održati novčani tokovi. Za sve zaposlene i nezaposlene potrebno je osigurati isplatu plaćanja na teret fiskusa u najvećem mogućem iznosu, bilo da je riječ o privatnom ili javnom sektoru. Na taj se način održavaju svi financijski tokovi u svim sustavima, a uključeni su i svi subjekti: građani, poduzeća, država, banke, izvoz-uvoz. Nametanje restriktivnim mjera u javnim financijama, kao što su rezanje plaća i mirovina, u ovom bi slučaju djelovalo prorecesijski. Takvim mjerama bi se smanjila potražnja jer smanjenjem javnih rashoda smanjuje se agregatna potražnja, Dodatni pad potražnje bi se dogodio zbog straha i negativnih očekivanja građana. (Čavrak, 2020)

Javna potrošnja je jedina makroekonomska komponenta koja u kratkom roku treba održati gospodarstvo i održati gospodarske aktivnosti. Sve započete investicije potrebno je nastaviti te što prije započeti novi investicijski ciklus javnih investicija koje će imati za učinak smanjenje troškova poduzećima i povećanje konkurentnosti. (Čavrak, 2020)

Ove će mjere imati velik utjecaj na porast državnog duga i deficita, ali ako se uspije održati gospodarstvo i time omogućiti brži oporavak, ova velika potrošnja će za posljedicu imati manji gubitak BDP-a. u takvoj situaciji ne treba doći do poremećaja u omjeru javnog duga prema BDP-u. (Čavrak, 2020)

4. Učinci COVID-19 krize na gospodarstvo Republike Hrvatske u usporedbi s ostalim gospodarstvima ex EU-28

Hrvatsko je gospodarstvo na početku prvog kvartala 2020. bilo suočeno s nizom nepovoljnih promjena koje su ostavljale značajne otiske na razvoj i napredak hrvatskog gospodarstva. Na snagu je nastupila zabrana svih socijalnih kontakata kako se bi izbjegla potencijalna zaraza virusom COVID-19 što je prouzročilo niz ekonomskih posljedica. Smanjen je izvoz proizvoda i usluga, došlo je do velikog smanjenja privatnih, ali i javnih investicija, smanjila se osobna potrošnja građana te je kao rezultat smanjenja komponentni BDP-a došlo i do njegova pada. (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020)

4.1. Učinci šoka ponude

U ovom dijelu prikazan su učinci šoka ponude na hrvatsko gospodarstvo, odabrana gospodarstva ex EU-28 te je dan osvrt na procjenu ekonomskog rasta.

4.1.1. Učinci šoka ponude na gospodarstvo Republike Hrvatske

Šok ponude manifestira se kroz smanjenje proizvodnje uslijed zatvaranja poduzeća kao mjera kontrole virusa, uslijed otpuštanja zaposlenih ili pak smanjenja njihove produktivnosti (zbog bolesti ili rada od kuće tijekom samoizolacije ili zatvorenih vrtića i škola). No šok ponude nastaje i uslijed pogođenosti gospodarstva trgovinskih partnera promatrane zemlje što uzrokuje nestašicu i visoke troškove intermedijarnih dobara. Drugim riječima, šok ponude nastaje kada poduzeća više ne mogu kontinuirano poslovati pod normalnim uvjetima te iz tog razloga obustavljaju investicije i proizvodnju. Tijekom praćenja šoka ponude komponente BDP-a logično je pratiti s proizvodne strane. (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020)

U područje industrijske proizvodnje zabilježena su negativna kretanja još i prije pojavljivanja same pandemije, ali je korona kriza još samo povećala sva negativna kretanja u tom sektoru. Prema podacima DZS-a za 2020. godinu, industrijska proizvodnja zabilježila je najveći pad u travnju i svibnju i to za 11 do 12%. Proizvodnja trajnih proizvoda za široku potrošnju također se smanjila uslijed korona krize, i to za 60%. (DZS, 2020)

Djelatnosti koje su u prerađivačkoj industriji zabilježile najveći pad za travanj 2020. godine u odnosu na prvo polugodište 2020. godine su proizvodnja namještaja za 59,4%, zatim

proizvodnja motornih vozila za 50,2%, pa taj trend slijede i proizvodnja pića koja se smanjila za 49,4% i proizvodnja odjeće pada za 41,3%. (DZS, 2020)

Djelatnosti koje su bilježile rast za mjesec travanj 2020. godine u odnosu na prvo polugodište 2020. godine su proizvodnja farmaceutskih proizvoda, proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda, zatim proizvodnja gotovih metalnih proizvoda te popravak i instaliranje strojeva i opreme. Tako je proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda rasla za 32,1%, proizvodnja kemikalija je narasla za 21,9%, proizvodnja metalnih proizvoda je narasla za 3,8%, a popravak i instaliranje strojeva i opreme za 1,1%. (DZS, 2020)

Što se tiče trgovine na malo ona bilježi rast u prva dva mjeseca 2020. godine u odnosu na prva dva mjeseca 2019. godine. Rast također bilježi i trgovina na veliko i to u mjesecu lipnju za 1% u odnosu na isti period 2019. godine. (DZS, 2020)

Negativna kretanja kod trgovine na malo pojavljuju se u ožujku te se nastavljaju tijekom cijelog prvog polugodišta 2020. godine Trgovina na malo bilježi najsnažniji pad u mjesecu travnju 2020. godine i to za otprilike 26% čemu su pridonijele protupandemijske mjere. Velike gubitke ostvaruje trgovina duhanskim proizvodima, trgovina na malo hranom i pićem. (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020)

Jedna izrazito važna djelatnost za Republiku Hrvatsku je turizam. Turizam je isprepleten sa nizom drugih djelatnosti poput trgovine, prijevoza, pružanja smještaja, pripreme i usluživanja hrane te poslovanja nekretninama. Značaj turizma posebno je izraženu ljetnim mjesecima: srpnju i kolovozu, kada se ostvaruje 60% svih noćenja. Djelatnost povezana s turizmom koja počinje brzo padati je smještaj te on već zabilježen u ožujku i to za 60%, a takav trend prate i ostale djelatnosti u turizmu. Intenzitet pada pojačavao se u travnju i svibnju, kada je iznosio 90% i više. U lipnju je zabilježen pad od 80%. Dinamika pada ukazuje na povezanost s turističkim prometom. Pad je zabilježen i u usluživanju hrane i pića u rasponu od 40% u ožujku do 80% u travnju 2020. godine te u prijevozu i skladištenju. za 15% do 40% u razdoblju od ožujka do mjeseca svibnja. Obje djelatnosti imale su nešto bolje rezultate u lipnju ali zanemarivo u odnosu na iste mjesece 2019. godine. (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020)

Sektor građevinarstva u prva dva mjeseca 2020. godine bilježi rast obujma građevinarskih radova za 8%, a u prvom polugodištu 2020. godine za 3%, što ukazuje na pad između trećeg i šestog mjeseca 2020. godine. Što se tiče broja zaposlenosti u građevinarstvu, ona je bilježila rast od 4,9% u prvom kvartalu 2020. godine ali je to bilo svakako manje nego u trećem i četvrtom kvartalu 2019. godine. Građevinarstvo je ipak vrlo specifična djelatnost koja je bila snažan motor gospodarskog rasta u razdoblju između 2000. i 2008. godine. (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020)

Nakon pregleda svih navedenih pokazatelja Rogić Dumančić, Bogdan te Krištić zaključuju da je hrvatsko gospodarstvo bilo izloženo negativnom šoku ponude. Navode da je zbog svih važećih epidemioloških mjera bila umanjena ponuda radne snage što je utjecalo na

opseg proizvodnje po djelatnostima. Također bila je otežana i proizvodnja intermedijarnih dobara zbog proizvodnje njihovih dobara koji su im komplementi. Došlo je i do teže opskrbe intermedijarnih dobara jer je epidemijom bio pogođen cijeli svijet. Pozitivan rast intermedijarnih dobara zabilježen je tek u lipnju 2020. godine, nakon pada od 11% i 13% u travnju i svibnju iste godine. (Rogić Dumačić, Bogdan i Krištić, 2020)

4.1.2. Učinci šoka ponude na odabrana gospodarstva

Kriza uzrokovana COVIDOM-19 pogodila je sve važne vanjskotrgovinske partnere Hrvatske, ali i zemlje koje su po svojoj strukturi slične Hrvatskoj. Tako su Bugarska, Irska, baltičke zemlje i nordijske (bez Islanda) ostvarile jednoznamenasti pad, dok se Švedska nije opredijelila za kompletno zatvaranje ekonomije te ona bilježi pad od 7,7%. (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020)

U moru svih zemalja svijeta kako autori ističu Hrvatska je tijekom krize ostvarila jedan od manjih padova ukupne razine industrije, odnosno u području opskrbe električnom energijom, području prerađivačke industrije te u području rudarstva i vađenja kumulativno. Upravo to Hrvatsku svrstava u skupinu zemalja EU s padom manjim od 10% u drugom kvartalu 2020. godine, uz bok Latviji, Litvi, Finskoj i Nizozemskoj. Ekonomije Njemačke, Španjolske, Francuske, Italije, Mađarske, Portugala, Rumunjske i Slovačke bilježe pad industrije od visokih 20%. (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020)

Građevinski sektor najveće gubitke bilježi (od oko 30% ili više) bilježi u Ujedinjenom Kraljevstvu, Irskoj i Francuskoj, dok je pad u drugim ekonomijama dinamika bio nešto slabiji ili je ostvaren rast. (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020)

Pad u skupini uslužnih djelatnosti zahvatio je sve zemlje EU, pri čemu su najveći gubici ostvareni u Velikoj Britaniji, Malti, Hrvatskoj, Italiji, Španjolskoj i Grčkoj. Unutar okvira uslužnog sektora najviše je bio izložen trgovački sektor, i to u Malti, Španjolskoj, Velikoj Britaniji, Grčkoj, Hrvatskoj, Irskoj i Cipru, gdje je on zabilježio pad za više od 30%. (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020)

4.1.3. Procjena ekonomskog rasta

Hrvatska na godišnjoj razini mjeri veličinu svog gospodarstva pomoću dostupnih procjena DZS-a za drugo polugodište 2020. godine. S obzirom na to da nema dostupnih podataka DZS-a na temelju kojih bi se mogla odraditi procjena u trećem i četvrtom kvartalu 2020. godine, u ovom slučaju će se one pretpostaviti. Nije se moglo sa sigurnošću tvrditi što će se događati i kako će se kretati ekonomski rast, ali moglo se pretpostaviti u kojem će smjeru sve ići na temelju dostupna dva kvartala podataka iz DSZ-a. Pretpostavka je da će doći do podjednakog pada. Također, kako su autori pretpostavljali ako pad u trećem i četvrtom

kvartalu bude manji od 10%, BDP na godišnjoj razini bi mogao pasti po stopi manjoj od 9%. Vlada procjenjuje pad za 9,4%, a HNB za 9,7% što nije bilo poželjno. Dakako da se moglo desiti na temelju ovih projekcija da gospodarstvo ostvari pad između 8 i 9% te na taj način i preokrene očekivanja Vlade, HNB-a i Europske Unije. (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić 2020)

HNB procjenjuje stopu rasta hrvatskog gospodarstva za 2020. godinu u iznosu od 3%, no u stvarnosti se dogodilo povećanje od 2,94% što je vrlo blizu procjene HNB-a. (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020)

4.2. Učinci šoka potražnje

Šok potražnje nastaje kada potrošači ne mogu kupovati proizvode i usluge koje inače kupuju jer ih proizvođači nisu u mogućnosti isporučiti ili zbog karantene ne mogu do njih fizički doći (Vizek, 2020).

Definirano je da šok ponude nastupa kada potrošači ne mogu kupovati proizvode i usluge koje inače kupuju u svojoj svakodnevici iz razloga jer su proizvođači u nemogućnosti da ih isporuče ili se događa situacija da kupci zbog karantene ne mogu doći po njih fizički (Vizek, 2020).

Ističe se da su se u drugom kvartalu 2020. godine desili snažni padovi koji su zadesili niz zemalja. Navedeni padovi nisu se mogli desiti da istovremeno nije egzistirao i negativan šok potražnje. Usporedba intenziteta šoka potražnje u odnosu na šok ponude prosuđuje se na temelju njihova efekta na cijene. Naime, dok prvi dovodi do pada cijena, drugi rezultira njihovim rastom. (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020)

4.2.1. Stope inflacije

Inflacija je u ožujku 2020. godine bila blago pozitivna i nije bilo većih odstupanja od one u 2019. godini. Iznimka se desila samo s prijelaza 2019. godine na 2020. godinu kada se inflacija povećala zbog rasta cijena energije i prehrambenih proizvoda. Posljedice epidemioloških mjera još nisu mogle biti ugrađene u cijene iz ožujka, ali prema mjerenjima i CPI indeksu inflacija u razdoblju od travnja do srpnja inflacija je poprimila negativan predznak. (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020)

Učinke deflacije najviše uočavamo u cijenama energije (zbog smanjenja gospodarskih aktivnosti), industrijskih proizvoda bez energije i hrane. Negativna inflacija, odnosno deflacija vidljiva je kod proizvođačkih cijena u industriji koje su doživjele pad u travnju i svibnju za 4%, u lipnju za 3%, a u srpnju za oko 2,7% u usporedbi s cijenama u istim mjesecima 2019. godine. Negativna inflacija se percipira kao snažniji doprinos manje potražnje u odnosu na manji opseg

ponude, te u kombinaciji s izrazito niskim kamatnim stopama može produžiti oporavak gospodarstva. (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020)

4.2.2. Stope promjene komponenti BDP-a

Gospodarska aktivnost se u prosjeku ostvaruje 48% u prvom dijelu 2020. godine, a u 52% u drugom dijelu 2020. godine. Promatrajući hrvatski BDP prema rashodnom principu sve komponente bile su u padu u 2020. godini. Naj snažniji doprinos tom padu BDP-a imao je izvoz usluga i to za velikih 15% za 2020. godinu u odnosu na druge komponente. (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020)

4.2.2.1. Osobna potrošnja

Osobna potrošnja se svrstava u kategoriju konačne potrošnje u kojoj se uz nju nalaze državna potrošnja, investicijska potrošnja te neto izvoz. Prema izračunima autora Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić (2020), a na temelju podataka DZS-a, osobna potrošnja je u prvom kvartalu 2020. godine porasla za 0,8%, dok je u drugom kvartalu pala za 13,8%. (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020)

Osobna potrošnja (ili samo potrošnja) predstavlja ukupnu vrijednost trošenja (tj. izdataka) za potrošna dobra i usluge koju poduzimaju domaćinstva neke nacionalne privrede (Borozan, 2002). Odnosno osobna potrošnja obuhvaća sve izdatke kućanstva na hranu i bezalkoholna pića, alkoholna pića i duhan, odjeću i obuću, stanovanje i potrošnju energenata i sva ostala dobra i usluge koji služe za podmirenje životnih potreba članova toga kućanstva.

Osobna potrošnja se sastoji od tri komponente: (Blanchard, 2005)

- trajna potrošačka dobra;
- kratkotrajna potrošačka dobra;
- usluge.

Trajna potrošna dobra jesu roba koja se može skladištiti i čiji je prosječni rok trajanja najmanje tri godine (npr. automobil, klima uređaj, hladnjak i drugo). Kratkotrajna dobra obuhvaćaju robu koja se može skladištiti, ali za razliku od trajnih njihov prosječni vijek trajanja je kraći od tri godine. Usluge su dobra koja se ne mogu skladištiti već ih potrošači konzumiraju istovremeno s kupnjom i na mjestu kupnje. (Blanchard, 2005)

Osobna potrošnja opada kada dolazi do povećane stope nezaposlenosti što utječe na tržište rada u smislu da dolazi do manjeg raspoloživog dohotka kod građana. Iz tog proizlazi da ograničenost građana u njihovom dohotku dovodi automatski do njihove manje potrošnje. (Savjet HNB-a, 2020)

Smatra se da će ključ oporavka gospodarstva u Hrvatskoj biti upravo osobna potrošnja građana. Nakon pooštavanja mjera za sprječavanje širenja zaraze i produljenja njihove

primjene od jeseni 2020. osobna potrošnja ponovno se znatno smanjila u prvom tromjesečju 2021., što je u velikoj mjeri pridonijelo slabljenju gospodarske aktivnosti. Zbog slabijeg kratkoročnog intenziteta potrošnje kućanstava, i to posebno na području usluga koje se zasnivaju na međuljudskim kontaktima, razina potrošnje niža je nego što se za prvu polovicu 2021. predviđalo u projekcijama iz ožujka 2021. Potrošnja je i dalje osjetljivija od kretanja realnog raspoloživog dohotka, koja su se stabilizirala zahvaljujući državnoj potpori, što pak dovodi do dodatnih naglih promjena stope štednje. U drugom tromjesečju predviđa se nastavak oporavka osobne potrošnje, koji bi se potom u drugoj polovici 2021. trebao znatno ubrzati kako se mjere za sprječavanje širenja zaraze budu sve više ublažavale, prije nego što osobna potrošnja u drugom tromjesečju 2022. dosegne razinu zabilježenu prije krize. Njezinom jačanju pridonose i postupno smanjenje neizvjesnosti te ponovno povećanje raspoloživog dohotka bez obzira na manje neto fiskalne transfere, osobito u 2022. godini. (Europska centralna banka, 2020)

4.2.2.2. Investicijska potrošnja

Općenito investicije se mogu podijeliti na ukupne i fiksne investicije. Zbog velikog smanjenja zaliha ukupne investicije u prvom kvartalu bilježe pad od skoro 9 %. U drugom kvartalu ukupne su investicije pale za 9,9 % kao rezultat pada fiksnih investicija za 14,7%, koji je ublažila pozitivna promjena zaliha. Za razliku od nedavne krize u kojoj su investicije pale za gotovo trećinu i 2,8 puta, odnosno 3,4 puta ako se uključe i zalihe, više od ukupnog smanjenja BDP-a, sad je u usporedbi s BDP-om, pad investicija bio manji. (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020)

Pandemija je ostavila veliki trag u segmentu investicijske potrošnje zbog velikih uvjeta neizvjesnosti. Po završetku pandemije COVID-19 važno je naglasiti da sve započete investicije treba i završiti te započeti novi investicijski ciklus javnih investicija koje će primarno biti usmjerene na zdravstvo, digitalnu transformaciju uprave i razvoj inovacija koje će rezultirati smanjenjem troškova poduzeća te će povećati njihovu konkurentnost. Navedena fiskalna ekspanzija u obliku investicija dakao bi trebala imati anti-recesijski utjecaj. (Čavrak, 2020)

4.2.2.3. Državna potrošnja

Državna potrošnja je novac koji javni sektor troši na stjecanje dobara i pružanje usluga kao što su obrazovanje, zdravstvo te socijalna zaštita. Financira se prvenstveno iz dva izvora: naplate poreza od strane vlade i zaduživanja države. (Pharoskc, bez dat.)

Državna potrošnja omogućuje vladama da proizvode ili kupuju robu i usluge koje su potrebne za ispunjavanje vladinih gospodarskih ciljeva (Pharoskc, bez dat.).

Premda je to samo jedan dio javnih izdataka, državna potrošnja porasla je i u prvom i u drugom kvartalu 2020. godine. Konkretno, u prvom kvartalu porasla je za 4,8%, a u drugom

za 0,7 %. Pandemija COVID-19 imat će velike posljedice za proračunski deficit te će doći do povećanja javnog duga. Iz tog razloga očekuje se pritisak na smanjenje državnih izdataka. Istaknut porast državne potrošnje u prvom i drugom kvartalu 2020. godine je samo jedan dio javnih izdataka. Rast državne potrošnje je ipak bio manji nego rast ostalih sastavnica BDP-a, stoga je iz tog razloga u konačnici došlo do pada BDP-a 15,1%. (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020)

Možemo zaključiti da, unatoč padu BDP-a, državna potrošnja je sve ukupno u 2020. godini porasla za 4,1% (Ministarstvo financija, 2020). Usporedno tome u 2021. rast BDP-a od 10,2% prati i rast državne potrošnje od 3,1%. (Ministarstvo financija, 2021)

4.2.2.4. Izvoz i uvoz

Negativni šok potražnje obuhvaća domaća i inozemna dobra koja smanjuju potražnju za domaćim izvozom. U prvom kvartalu 2020. godine ukupan uvoz pao je za nešto manje od 6 %, točnije za 5,8%, a ukupan izvoz za 3,0 %, pri čemu je robni izvoz porastao za 0,35 %, a izvoz usluga pao za 9,3%. U drugom kvartalu 2022. godine uvoz je pao za 28,1%, a izvoz za 40,6% od čega je izvoz roba pao za 10,9%, a izvoz usluga za 67,4%. (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020)

Ekonomija Hrvatske može se svrstati u ekonomije s najmanjim padom robnog izvoza. Hrvatska se po kategoriji pada robnog izvoza nalazi na 18. mjestu od ukupno 27 zemalja. U drugom kvartalu 2020. godine, kao što je spomenuto, bilježi pad robnog izvoza od gotovo 11%. Što se tiče pada robnog izvoza kod drugih zemalja u drugom kvartalu 2020. godine bilježi se pad u Francuskoj (31,9%), Rumunjskoj (31,7%), Portugalu (27,9%), Italiji (27,8%), Španjolskoj (27,1%), Slovačkoj (26,6%) i Malti (25,1%). Prema svemu navedenom vidljivo je da su najsnažniji pad doživjele mediteranske zemlje. Najuočljiviji su Hrvatska i Cipar koji među promatranim zemljama jedini bilježe rast robnog izvoza od 18%. Kad se promatra izvoz usluga, Hrvatska je zabilježila pad u drugom kvartalu 2020. godine od 67,4% te je taj pad najviše pridonio padu BDP-a. Također i druge mediteranske zemlje su bile pogođene padom izvoza usluga, a neke od njih su Španjolska (60,9%), Portugal (56,7%), Italija (53,8%) i Francuska (26,6%). Malta i Cipar bili su pod utjecajem manjeg pada izvoza usluga. (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020)

Jedna od važnijih odrednica izvoza za Hrvatsku je turizam (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020). Sam učinak sezone prati se na godišnjoj razini na temelju ostvarenih noćenja stranih gostiju, ali i podacima koji su tada bili dostupni samo do mjeseca lipnja. Za mjesec srpanj procjenjivao se pad noćenja za 47% na temelju podataka dobivenih putem HTZ-a. Pad BDP-a povezan je s izvozom usluga i to za 15%. Uvoz se smanjio zbog smanjenja industrijske proizvodnje proizvoda za trajnu potrošnju što rezultira manjom potrebom za intermedijarnim dobrima kako se dijelom i nabavljaju iz inozemstva te je onda i uvoz manji. Ovo objašnjenje

smanjenja uvoza je proizašlo iz šoka ponude. Što se tiče šoka potražnje, on se prenio na domaća i uvozna dobra. Pa tako ukupni uvoz za drugi kvartal 2020. godine bilježi pad od 28,1%. HNB pak procjenjuje da bi se uvoz roba i usluga trebao smanjiti za 30,8%. (Makroekonomska kretanja i prognoze, 2020)

4.3. Učinci na tržište rada, produktivnost i ostali učinci

U ovom dijelu tumači se kako je COVID-19 kriza utjecala na tržište rada, produktivnost te se daje kratak osvrt na ostale učinke koje je prouzrokovala gospodarstvu.

4.3.1. Učinci na tržište rada

Sva nepovoljna zbivanja koja su zadesila gospodarstvo odrazila su se i na tržište rada. Svim ugroženim poduzetnicima Vlada Republike Hrvatske je pomogla u vidu mjera da lakši prebrode kroz krizu koja ih je zadesila i sačuvaju postojeća radna mjesta. Unatoč svim poduzetim mjerama i naporima Vlade Republike Hrvatske zaposlenost se ipak vodila kao negativna stavka. Negativna zaposlenost ovisila je o vrsti djelatnosti poduzeća, tako je negdje bila više, a negdje manje negativna. Jedina dva sektora u kojima je došlo do povećanja broja zaposlenih je građevinarstvo koje je u prvom kvartalu 2020. godine bilježilo rast broja zaposlenih za 4,9%. Drugi takav sektor je sektor informacija i komunikacija gdje je zaposlenost porasla za 6-7%. (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020)

Što se tiče trgovina na malo zaposlenost se kod njih kretala uzlaznom putanjom u trećem kvartalu 2020. godine. Kod trgovina na veliko bilježio se pad za oko 3-4% usred prvog i drugog kvartala 2020. godine. Još jedan veći pad zaposlenosti od 22,7% ostvarene su u uslužnim djelatnostima pripreme hrane i pića za 2020. godinu, što je i bilo za pretpostaviti zbog epidemioloških mjera koje su bile na snazi u Republici Hrvatskoj. (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020)

4.3.2. Učinci na produktivnost

Nepovoljna kretanja na tržištu rada nepovoljno su se odrazila i na produktivnost rada. Bilježi se pad produktivnosti kod djelatnosti pružanja smještaja i pripremanja hrane koja se u prvom kvartalu smanjila za 11,6%, a u drugom kvartalu 2020. godine za visokih 76,3%. Također, pad produktivnosti zabilježen je i kod prijevoza i skladištenja roba za 34,7% u drugom kvartalu 2020. godine. Kod djelatnosti informacija i komunikacija bilježi se pad produktivnosti u drugom kvartalu 2020. godine od 9%, a u građevinarstvu je on iznosio 3,7%. U prerađivačkoj industriji pad produktivnosti također za drugi kvartal 2020. godine iznosio je 7%, pri čemu je pad proizvoda za široku potrošnju iznosio 34%, a kod netrajnih proizvoda pad je bio manji

(9,6%). Pad produktivnosti je doživjela i trgovina za 14%. Dakle produktivnost je u svim navedenim segmentima bilježila pad zbog novonastale COVID-19 pandemije. (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020)

Osim smanjenja produktivnosti došlo je i do povećanja iste. Naime, vodeće tehnološke kompanije u Republici Hrvatskoj koje su specijalizirane za proizvodnju softwera ili konzultantske usluge nisu pretrpjele posebne štete ili pad produktivnosti. Prebacivanje fokusa na digitalizaciju od strane državne uprave donijelo je mnogim kompanijama i dodatne poslove ili su se neki planirani projekti ubrzali (razni novi servisi u školstvu i zdravstvu). Brojni sektori (poput građevine ili automatizirane proizvodnje, dijelom i logistike) nisu bili ozbiljnije ugroženi pandemijom, nekima je promet i porastao poput specijaliziranih servisa za dostavu hrane i pića, mnogi su iskoristili vrijeme za rješavanje zaostataka. (Smart-ri, Centar kompetencije za pametne gradove, 2020)

4.3.3. Ostali učinci

Zbog nastale korona krize velike posljedice su nastale i u bankarskom sektoru. Dakle, došlo je do smanjenja prihoda od strane poduzetničkih djelatnosti te je to povuklo za sobom problem otplaćivanja kredita koje su poduzetnici bili primorani podići zbog nastale koronakrize. Halle institut za ekonomska istraživanja u svojim publikacijama upozorava na siguran rast bankrota u Njemačkoj u jesenskom razdoblju. S porastom bankrota i rastom nezaposlenosti na jesen porast će i količina kredita koji se neće moći uredno vratiti pa će se morati početi otpisivati. To će pridonijeti smanjenju prihoda financijskih institucija i posljedično nižoj dobiti ili čak gubitku. Tome će dodatno pridonijeti i porast rezervacija za takve plasmane. COVID-19 bi mogao tako posebice pogoditi male i slabije kapitalizirane financijske institucije. Osim bankarskog sektora posljedice će i osjetiti proračun Republike Hrvatske zbog znatno manjih prihoda i rashoda. Takva situacija će znatno naštetiti omjeru BDP-a i duga. Trebalo bi smanjiti fiskalna izdvajanja tamo gdje se zna da je slabi multiplikativni efekt koji se odnosi na cijelo gospodarstvo. (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020)

Značajne posljedice COVID-19 pandemije snosi i hrvatska fiskalna pozicija. Na temelju podataka Ministarstva financija prihodi u prvom polugodištu 2020. godine padaju za 7,2%, uz poreznih prihoda za 13,6, a doprinosa od 12,2%. U ovim navedenim kretanjima osobito valja istaknuti negativna kretanja PDV-a i trošarina tijekom travnja i svibnja 2020. godine. U travnju je PDV pao za 42,9, a u svibnju za 56,5% u usporedbi sa istim mjesecima 2019. godine. Posebni porezi i trošarine su u svibnju također pali za 53%, a radi se o komponentama koje imaju najveći udio u prihodima državnog proračuna, ali opadaju i ostali porezni prihodi. U cjelokupnom drugom kvartalu doprinosi se kontinuirano smanjuju od 20% (travanj) do 26% (svibanj i lipanj). Među prihodima pozitivna kretanja bilježe jedino Pomoć od međunarodnih organizacija te institucija i tijela EU koje se smanjuju jedino u svibnju 2020., a bilježe snažan

rast u lipnju 2020. godine. Posljedica je promjena strukture prihoda državnog proračuna u prvom polugodištu 2020. godine u korist pomoći, dok se udjeli ostalih prihoda smanjuju (PDV, doprinosi, porez na dobit) ili ostaju nepromijenjeni (trošarine, ostali prihodi). (Rogić Dumančić, Bogdan i Krištić, 2020)

5. Mjere za podršku gospodarstvu

Poglavlje prezentira potencijalne te donesene i/ili implementirane mjere za podršku gospodarstvu tijekom koronakrize.

5.1. Mjere za podršku gospodarstvu u Republici Hrvatskoj

Mjere za podršku gospodarstvu u Republici Hrvatskoj sagledavaju se kroz mjere Vlade, mjere HNB-a i mjere HBOR-a.

5.1.1. Mjere Vlade za podršku gospodarstvu

Sagledavaju se mjere Vlade do donošenja Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021. – 2026. te mjere donesene u okviru istog.

5.1.1.1. Mjere do donošenja Nacionalnog plana oporavka i otpornosti (NPOO) 2021. – 2026.

Radi se o ukupno 63 mjere koje su bile donesene na snagu 17. 3. 2020. godine, a obuhvaćaju gotovo sve gospodarske resore Vlade s glavnim ciljem očuvanja radnih mjesta te isplate plaća. Same mjere usklađene su s gospodarskim udruženjima i sindikatima, kao i sa zajedničkim europskim naporima za suzbijanje ekonomskih šteta od koronavirusa. Ovaj set mjera horizontalnog je karaktera i odnosi se na one koji već osjećaju ili će tek osjetiti posljedice epidemije. (Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, 2020)

Donesene mjere vezane i za javni sektor odnose se na odgodu plaćanja javnih davanja, konkretnu odgodu plaćanja poreza na dohodak i poreza na dobit te doprinosa na plaće i to na tri mjeseca, uz mogućnost produženja na još tri, a nakon toga omogućuje se obročna otplata duga na 24 mjeseca. Usvojena je i mjera beskamatnih zajmova općinama, gradovima i županijama, Hrvatskom zavodu za zdravstveno osiguranje i Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje do visine poreza na dohodak, prireza i doprinosa. Njihova će plaćanja biti odgođena i/ili je odobrena obročna otplata. (Žunić Kovačević, 2021)

Bila je najavljena, a potom i implementirana mjera u sustavu poreza na dobit u vidu snižavanja stope poreza na dobit za mala poduzeća, ona s godišnjim prihodom do milijun eura, s 12% na 10%. Važno je istaknuti da takva poduzeća u Hrvatskoj čine 93% svih aktivnih i postojećih tvrtki u Hrvatskoj. Takva snižena stopa je primjenjiva na neto dobit oko 100 000 tvrtki. (Žunić Kovačević, 2021)

U sustavu poreza na dohodak snižene su porezne stope s promjenom poreznih razreda i to gornje porezne stope s 36% na 30% te niže porezne stope s 24% na 20%. Činjenica je da

se na taj način zadržao progresivni način oporezivanja i to potvrđuje nastojanje izgradnje pravednog poreznog sustava. (Žunić Kovačević, 2021)

Kod mjera koje se odnose na građane i zaposlene Republike Hrvatske vlada uvodi mjere u smislu povećanja transfernih davanja države prema radnicima, zatim smanjuje troškova poreza, uvodi raznolike naknade za zaposlene i potiče socijalne naknade, razvija povećanje fleksibilnosti plaćanja obveza i smanjuje cijene ili ukida plaćanje za različite vrste naknada i usluga. Omogućena je i odgoda plaćanja kreditnih rata, također na tri mjeseca. (Ministarstvo financija, 2020)

U sektoru turizma uvodi se odgoda plaćanja turističke članarine za gospodarske subjekte i privatne iznajmljivače te plaćanje turističke pristojbe (paušal) za privatne iznajmljivače. U ministarstvu mora prometa i infrastrukture dolazi do obustave naplate naknade za dozvole za izvanredni prijevoz na javnim cestama u razdoblju do 1. lipnja 2020. godine, a privremeno se odgodilo sezonsko povećanje cestarine za 10% za vozila IA, I, III skupine u sezoni 2020. godine. (Ministarstvo financija, 2020)

Ministarstvo poljoprivrede pripremi je financijski paket mjera vrijedan oko 350 milijuna kuna. Uz ostalo, uvodi se povećanje sredstva za potpore male vrijednosti za sektor ribolova i akvakulture te financiranje ambalaže za proizvode ribarstva uz prethodno odobrenje Europske komisije. Među mjerama je i odgoda roka plaćanja dospjelih obveza Hrvatskim šumama za drvene sortimente – prerada drva i proizvodnja namještaja, kao i odgoda plaćanja zakupnine i koncesijskih naknada za poljoprivredno zemljište u vlasništvu Republike Hrvatske. (Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, 2020)

Naspram svih ovih navedenih mjera fiskalna politika može naravno i naknadno djelovati sa svrhom poboljšavanja uvjeta i povećanja obujma kredita za održavanje tekuće likvidnosti i tekućih ili novih investicijskih projekata putem programa za izdavanje državnih garancija poduzećima za dobivanje kredita ili odmah putem kreditiranja poduzeća u HBOR. (Ćorić, 2020)

Kratkoročne mjere poduzete su radi trenutnog olakšavanja položaja građanima i poslovnim subjektima. Porezne mjere imaju pozitivan učinak na porezne obveznike, ali ne predstavljaju dugotrajna rješenja koja bi mogla biti zadržana po prestanku krize. (Žunić Kovačević, 2021)

5.1.1.2. Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021. – 2026. (NPOO)

Pandemija novog koronavirusa koja je 2020. godine iznenada pogodila svijet, osim javnozdravstvene ugroze neviđenih razmjera, uzrokovala je i lančano zatvaranje država te pad gospodarske aktivnosti na svim kontinentima (Vlada Republike Hrvatske, 2021).

U tu svrhu, kako bi se ublažile ekonomske i društvene posljedice pandemije, na razini Europske unije uspostavljen je poseban instrument s pratećim financijskim sredstvima, koji

državama članicama treba osigurati ubrzan gospodarski oporavak te digitalnu i zelenu transformaciju radi održivijeg razvoja te veće otpornosti društva i gospodarstva na buduće krize. (Vlada Republike Hrvatske, 2021)

Uz solidarnost i zajedništvo država članica Europske unije te doprinos svih europskih institucija, od početka krize, za vrijeme hrvatskog predsjedanja Vijećem Europske unije učinjeni su značajni naponi za pronalazak zajedničkog gospodarskog odgovora na posljedice pandemije. Tako je u svibnju 2020. Europska komisija predložila plan oporavka za Europu, a čelnici država članica EU-a su u srpnju 2020. postigli dogovor o planu oporavka, odnosno instrumentu pod nazivom „EU sljedeće generacije“, kao i o Višegodišnjem financijskom okviru za razdoblje 2021. – 2027. (VFO). Državama članicama omogućeno korištenje 1.824 milijarde eura za oporavak i jačanje otpornosti europskog gospodarstva, i to: 750 milijardi eura iz instrumenta „EU sljedeće generacije“ i 1.074 milijarde eura iz VFO-a. (Vlada Republike Hrvatske, 2021)

U okviru instrumenta „EU sljedeće generacije“ uveden je Mehanizam za oporavak i otpornost (eng. Recovery and Resilience Facility – RRF) iz kojeg će se državama članicama, kroz vlastite nacionalne planove za oporavak i otpornost omogućiti korištenje bespovratnih sredstava i zajmova u ukupnom iznosu od 672 milijarde eura za financiranje reformi i povezanih investicija kojima se ubrzava oporavak te povećava otpornost gospodarstva i društva. (Vlada Republike Hrvatske, 2021)

Hrvatskoj će u okviru RRF-a biti raspoloživa bespovratna sredstva u okvirnom iznosu 6,3 milijardi eura, ili 47,5 milijardi kuna, i zajmovi u okvirnom iznosu 3,6 milijardi eura, ili 27,1 milijardi kuna što ju stavlja na vrh država članica EU po omjeru raspoloživih sredstava i BDP-a. Kada se ukupnom iznosu od 24,5 milijardi eura iz instrumenta „EU sljedeće generacije“ i nove financijske perspektive pridoda i apsorpcija dodatnih 5,3 milijarde eura iz prethodnog Višegodišnjeg financijskog okvira, koji se provodi do 2023. godine, Hrvatskoj će sveukupno u idućih deset godina, a u najvećoj mjeri u prvih pet, biti na raspolaganju gotovo 30 milijardi eura iz europskih sredstava, odnosno 227 milijardi kuna. Taj iznos bez presedana jedinstvena je prilika koja treba pridonijeti modernizaciji i rastu gospodarstva te društvenom i ravnomjernom razvoju Hrvatske kako nitko ne bi ostao postrani. (Vlada Republike Hrvatske, 2021)

Preduvjet za korištenje sredstava iz RRF-a je izrada Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021. – 2026. (NPOO) koji, u skladu s ciljevima RRF-a, obuhvaća reforme i investicije koje će se provesti najkasnije do 31. kolovoza 2026. NPOO, donesen u srpnju 2020., je usklađen s nacionalnim strateškim razvojnim dokumentima, kao i s europskim prioritetima koji su usmjereni na digitalnu i zelenu tranziciju koji se temelje na modernizaciji gospodarstva i društva uz veća ulaganja u inovacije i nove tehnologije. Ti prioriteti pretočeni su u obvezujući okvir Mehanizma, koji određuje da najmanje 20% sredstava plana treba, uz ulaganja i reforme,

biti usmjereno u digitalnu transformaciju, dok najmanje 37% sredstava treba biti usmjereno na zelenu tranziciju i borbu protiv klimatskih promjena. (Vlada Republike Hrvatske, 2021)

Planirane reforme, mjere i investicije strukturirane su prema pet komponenti i jednoj inicijativi koje su odabrane kao ključna područja intervencije u narednom razdoblju uzimajući u obzir pravce razvoja Hrvatske. Komponente NPOO-a su: gospodarstvo; javna uprava pravosuđe i državna imovina; obrazovanje, znanost i istraživanje; tržište rada i socijalna zaštita; zdravstvo; Inicijativa: obnova zgrada. (Vlada Republike Hrvatske, 2021)

5.1.2. Mjere HNB-a

Monetarnu politiku donose i provode središnje banke koje su, u pravilu, neovisne, odnosno autonomne od političkih vlasti. Središnje banke su zaslužne za održavanje stabilnosti financijskog sustava zemalja te za dostupnost dovoljne količine novca u optjecaju (HNB, 2020).

Poduzete monetarne mjere od strane HNB-a za podršku gospodarstvu u borbi protiv koronakrize: (HNB, 2020)

- HNB se dogovorila s Europskom središnjom bankom (ESB) za uspostavljanje linije za valutni ugovor o razmjeni, valutni „swap“, koji će biti na raspolaganju u slučaju potrebe. Valutni swap će omogućiti razmjenu kuna za eure u visini iznosa do 2 milijarde eura kojim će HNB moći osigurati hrvatskim financijskim institucijama dodatnu likvidnost u eurima, dok svoje vlastite pričuve ne koristi.
- HNB je donijela odluku od smanjenju stope obvezne pričuve sa 12% na 9% s ciljem oslobađanja dodatne likvidnosti koja bi bankama te gospodarstvu trebala omogućiti da lakše prebrodi trenutnu kriznu situaciju. Hrvatska narodna banka je do sada otkupila vrijednosne papire RH nominalnog iznosa više od 17,673 milijardi kuna u namjeri održavanja stabilnosti na tržištu državnih vrijednosnih papira tako da se ova krizna situacija uzrokovana pandemijom COVID-19 lakše prebrodi.
- HNB je intervenirala dva puta prodajom deviza s ciljem očuvanja stabilnosti tečaja. Prvi put je intervenirala s iznosom od 618,15 milijuna eura te drugi put s iznosom od 411,05 milijuna eura za održavanje stabilnosti tečaja. Hrvatska narodna banka najavljuje i održavanje strukturne operacije na rok od pet godina uz najavljenju kamatnu stopu od 0,25%.

Set mjera za financijsku likvidnost je uključivao moratorij na obveze prema HBOR-u i komercijalnim bankama, odobrenje kredita za likvidnost za isplatu plaća i dobavljača te reprogram drugih obveza. Na raspolaganju je bilo 114 milijuna kuna za obrtna sredstva mikro i malim poduzetnicima (do iznosa od 25.000 EUR) kroz financijski instrument „ESIF Mikro zajmovi“, kojeg provodi HAMAG-BICRO. Uz pomoć europskih sredstava provodio se i tzv.

„Korona krediti“, odnosno uspostavio se novi financijski instrument „COVID-19 zajmovi, u iznosu od 380 milijuna kuna, koji je služio malim i srednjim poduzetnicima za obrtna sredstva. Odobrenje novih kredita za likvidnost gospodarskim subjektima za financiranje plaća, režijskih troškova i ostalih osnovnih troškova poslovanja tzv. hladni pogon (izuzev kreditnih obveza prema poslovnim bankama i drugim financijskim institucijama) u suradnji s poslovnim bankama, bila je još jedna od predstavljenih mjera. Nadalje, bila je navedena i ubrzana isplata 75% potraživanih izdataka iz Operativnog programa Konkurentnost i kohezija kroz zahtjev za plaćanje, a ostalih 25% po provedenoj kontroli ispravnosti izdataka u predmetnoj nabavi radova/roba i/ili usluga i donošenju odluke o ne/postojanju nepravilnosti kao temelja za zadržavanje 25% iznosa. (Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, 2020)

5.1.3. Mjere HBOR-a za očuvanje gospodarstva

Hrvatska banka za obnovu i razvitak kao takva nudi dvije vrste kreditiranja, prva vrsta kreditiranja podrazumijeva suradnju s poslovnim bankama po modelu načina izravnog kreditiranja i podjele rizika. Druga vrsta kredita koje HBOR nudi je taj da korisnici mogu podmiriti svoje kratkoročne obveze prema državi, ali i druge kratkoročne obveze kao i zatvaranje kreditnih obveza prema financijskim institucijama i poslovnim bankama. (HBOR, 2020)

Da bi se u što većoj mjeri ublažile sve prouzročene negativne posljedice uzrokovane pandemijom COVID-19, Hrvatska banka za obnovu i razvitak razvija i uvodi nove mjere za održavanje razine gospodarske aktivnosti i zaposlenosti te održavanje likvidnosti gospodarskih subjekata. Poduzetnici prema navedenim mjerama mogu obustaviti i ponovno rasporediti postojeće kreditne obveze prema HBOR-u. Također, HBOR ostvaruje i suradnje s poslovnim bankama ili izravno odobrava nove povoljne kredite koji su namijenjeni za likvidnost. Hrvatska banka za obnovu i razvitak uvela je u svoj plan i program niz potrebnih mjera za opstanak gospodarstva koje su taksativno navedene u Tablica 1. (HBOR, 2020)

Mjera „Obrtna sredstva COVID-19“ ona se provodi ne kao stalna mjera već kao privremena mjera u sklopu programa kreditiranja te se primjenjuje na zahtjeve koji su zaprimljeni u HBOR-u. Ovaj kredit namijenjen je izričito poslovnim korisnicima poput trgovačkih društva, obiteljskih poduzeća, obrtnika, zadruga i fizičkih osoba koje samostalno obavljaju poslovnu djelatnost. (HBOR, 2020)

Tablica 1. Mjere HBOR-a za očuvanje gospodarstva u koronakrizi

PROGRAM	KREDITNI POTENCIJAL U MILIJUNIMA KUNA	POGODNOSTI	UVEDENO	ODOBRENJE	STATUS
Moratorij i reprogram kredita		Trajanje moratorija do 16 mjeseci	27.3.2020.	Izravno i putem banaka	Neaktivno
Obrtna sredstva (OBS) COVID-19	1.5	Kamatna stopa od 0% na polovicu kredita iz izvora HBOR-a	30.3.2020.	Putem 15 banaka po modelu podjele rizika	Neaktivno
OBS prerada drva i proizvodnja namještaja	220	Kamatna stopa od 0% na polovicu kredita iz izvora HBOR-a	10.5.2020.	Putem 15 banaka po modelu podjele rizika	Neaktivno
OBS putem okvira kreditnih banaka	1.200	Kamatna stopa umanjena za 0,75 p. b.	22.5.2020.	Putem 6 banaka	Neaktivno
OBS ruralni razvoj	1,52	Kamatna stopa od 0,5%	1.6.2020.	Izravno	Neaktivno
OBS za turističke djelatnosti	600	Kamatna stopa od 0%	15.4.2020.	Izravno	Neaktivno
Osiguranje portfelja kredita	5.6	Osiguranje 50% iznosa odobrenog kredita	8.4.2020.	Putem 13 banaka	Neaktivno

Izvor: izrada autorice prema podacima HBOR-a (2020), dostupno na: <https://www.hbor.hr/>

5.2. Mjere Europske unije za podršku gospodarstvima

Pojavljivanje zaraze COVID-19 izazvalo je veliku neizvjesnost diljem svijeta. Ekonomija je doživjela niz novih situacija s kojima se nikad nije prije nije susretala. Tijela Europske unije, Europska komisija i Europsko vijeće proglasili su pandemiju izazvanom COVID-19 kao vrlo rijetkim događajem koji nije bio pod nadzorom države. Kako bi ublažila nastali negativni šok Europska unija bila je primorana donijeti preventivne mjere. (Europska komisija, 2020)

5.2.1. Privremeni okvir (Temporary Framework)

Privremeni okvir (eng. „Temporary Framework“) donijela je Europska komisija s namjenom pružanja potpune fleksibilnosti državama članicama Europske Unije. U sklopu tog privremenog okvira predviđeno je pet vrsta potpora: (Europska komisija, 2020)

- I. Izravna bespovratna sredstva, selektivne porezne povlastice i predujmovi: članice će moći uspostaviti programe za dodjelu do 800.000€ poduzeću za rješavanje njegovih hitnih potreba za likvidnošću.
- II. Državna jamstva za zajmove poduzeća iz banaka: moći će se pružiti državna jamstva kako bi osigurale bankama mogućnost pružanja zajmova klijentima.
- III. Subvencionirani javni krediti poduzećima: Odobravanje zajmova s povoljnim kamatnim stopama trgovačkim društvima.
- IV. Zaštitne mjere za banke koje potpore usmjeravaju na gospodarstvo: države planiraju graditi na postojećim kreditnim kapacitetima banaka i koristiti ih kao kanal za potporu poduzećima, posebno malim i srednjim poduzećima
- V. Kratkoročno osiguranje izvoznih kredita: uvođenje dodatne fleksibilnosti da se dokaže da određene zemlje nisu rizične, čime se omogućuje kratkoročno osiguranje izvoznih kredita gdje je to potrebno.

5.2.2. Stability and Growth Pact (SGP)

Opća klauzula stabilnosti i rasta bila je aktivirana od strane Europske komisije. Sama klauzula će omogućavati svim članicama EU da mogu poduzimati mjere za rješavanje koronakrize te isto tako da mogu odstupati od svih proračunskih zahtjeva koji se nalaze u sklopu europskog fiskalnog okvira. Navedeni prijedlog je hvale vrijedan korak pri ispunjavanju ciljeva Komisije koja u svom djelokrugu koristi sve alate gospodarske politike kako bi ublažila sve negativne šokove socioekonomske posljedice pandemije. Najveću pozornost Komisija pridaje slijedećim faktorima: (Europska komisija, 2020)

- ✓ solidarnost na jedinstvenom tržištu,
- ✓ osigurati da likvidnost financijskog sektora može nastaviti podupirati gospodarstvo,
- ✓ omogućiti državama članicama da djeluju koordinirano, koristeći fleksibilnost okvira Pakta o stabilnosti i rasta,

- ✓ osigurati potrebnu opskrbu zdravstvenom sustavu te pružati potporu ljudima i poduzećima

5.2.3. Europski plan oporavka

Europska komisija je 26. svibnja 2020. godine objavila prijedlog Europskog plana za oporavak koji se temelji isključivo na korištenju svih ponuđenih proračuna EU da bi se time pomoglo u saniranju socijalnih i gospodarskih šteta nastalih tijekom koronakrize. Dakle, glavni fokus je baziran na tome da se zemljama članicama EU omogući što brži izlaz iz nastale krize te da se postave temelji za bolju i uspješniju Europu u budućnosti. Europska unija predlaže djelovanje na dva načina: (Europska komisija, 2020)

- I. Next Generation EU – novi instrument za oporavak vrijedan 750 milijardi eura koji će uz pomoć novih sredstava prikupljenih na financijskim tržištima povećati financijsku moć proračuna Europske unije u razdoblju od 2021.-2024. godine.
- II. Pojačani dugoročni proračun Europske Unije – za razdoblje od 2021.-2027. godine vrijedan 1100 milijardi eura.

6. Zaključak

Sukladno temi, odnosno predmetu opći cilj ovog završnog rada je analiza virusa COVID-19 kao eksternog ekonomskog šoka, njegova utjecaja i mjera za podršku gospodarstvu Hrvatske i ostalim gospodarstvima zemalja Europe. COVID-19 pandemija koja je 2020. pogodila svijet, osim javnozdravstvene ugroze neviđenih razmjera, uzrokovala je i potpuno zatvaranje država te pad gospodarske aktivnosti na svim kontinentima. Sve to je izazvalo najveću gospodarsku krizu još od Drugog svjetskog rata.

COVID-19 kriza uzrokovala je šok ponude koji se očituje u vidu smanjenja proizvodnje uslijed zatvaranja poduzeća kao mjera kontrole virusa, šok potražnje koji se manifestira kroz nemogućnost dolaska kupaca do željenih proizvoda i usluga, posljedično se odrazila na tržište rada i produktivnost te dovela i do ostalih učinaka: promjene stope inflacije te promjene stopa BDP-a i njegovih komponenti koje obuhvaćaju osobnu potrošnju, investicijsku potrošnju, državnu potrošnju te uvoz i izvoz.

U cilju pružanja podrške gospodarstvima od početka pandemije poduzimaju se različite mjere. Mjere za podršku gospodarstvu Republike Hrvatske mogu se podijeliti na mjere Vlade, paket od 63 mjera za pomoć gospodarstvu uslijed epidemije koronavirusa i Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021.-2026., mjere HNB-a i mjere HBOR-a. Paket 63 od mjere obuhvaćaju sve gospodarske resore Vlade kako bi se očuvala radna mjesta i osigurala isplata plaća. Glavna je ideja suzbijanje ekonomskih šteta nastalih od koronavirusa. Također, kako bi se ublažile ekonomske i društvene posljedice pandemije, na razini Europske unije, uspostavljen je poseban instrument s pratećim financijskim sredstvima za što brži gospodarski opravak. HNB je svojim mjerama osigurao stabilnost financijskog sustava te dostupnost dovoljne količine novca u optjecaju, a HBOR je u svrhu ublažavanja negativnih posljedica uzrokovanih pandemijom COVIDA-19 uveo mjere za održavanje gospodarske aktivnosti i zaposlenosti te održavanje likvidnosti gospodarskih subjekata.

Kako bi se ublažio negativan šok uzrokovan pandemijom virusa COVID-19, mjere su donesene i na višoj razini, razini Europske unije. Europska komisija je donijela privremeni okvir kako bi omogućila potpunu fleksibilnost državama članicama te je u tu svrhu osigurala pet vrsta potpora. Također, od strane Europske komisije, aktivirana je i Opća klauzula stabilnosti i rasta koja omogućuje odstupanje od svih proračunskih zahtjeva koje zemlje moraju poštivati u sklopu europskog fiskalnog okvira.

Premda se već prosuđuje, uspješnost mjera, kako onih na razini Republike Hrvatske, tako i onih na razini Europske unije i njenih drugih pojedinih zemalja moći će se kvalitetnije ocijeniti s određenim vremenskim odmakom.

Popis literature

1. Babić, M. (2007), Makroekonomija, Zagreb, Mate d.o.o.
2. Baldwin, R. (2020). *Keeping the lights on: Economic medicine for a medical shock*. Preuzeto 1. 9. 2022. s <https://voxeu.org/article/how-should-we-think-about-containing-covid-19-economic-crisis>
3. Bryner J. (2020). *1st known case of coronavirus traced back to November in China*. Preuzeto 28. 8. 2022. s <https://www.livescience.com/first-case-coronavirus-found.html>
4. Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2020). *Covid-19 - Priopćenje prvog slučaja*. Preuzeto: 5. 7. 2022. s <https://www.hzjz.hr/priopcenja-mediji/covid-19-priopcenje-prvog-slucaja/>
5. European Commission (2020). *Coronavirus: Commission proposes to activate fiscal framework's general escape clause to respond to pandemic*. Preuzeto: 12. 7. 2022. s https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_499
6. *Covid odgovori i preporuke* (bez dat.). Preuzeto: 6. 7. 2022. s <https://www.covidodgovor.me/me/najcesce-posljedice-i-preporuke-poslije-prelezanog-covid-19-virusa>
7. Čavrak V. (2020). *Makroekonomija krize COVID-19 i kako pristupiti njenom rješavanju*. Preuzeto: 7. 7. 2022. s <https://hrcak.srce.hr/file/343894>
8. Ćorić B.(2020). *COVID 19: osnovni makroekonomski okvir za razumijevanje ekonomske krize i mjera makroekonomske politike, EFST*. Preuzeto: 7. 7. 2022. s <https://www.efst.unist.hr/en/o-fakultetu/novosti/upisi/artmid/675/articleid/5068>
9. DSZ (2020). *Indeks obujma industrijske proizvodnje te indeksi zaliha, zaposlenih osoba i proizvodnosti rada u industriji*. Preuzeto 25. 8. 2022. s www.dsz.hr
10. Europska komisija (bez dat.). *Europski plan oporavka*. Preuzeto: 12. 7. 2022. s [Europski plan oporavka | Europska komisija \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/economy_finance/eu-recovery-plan_en)
11. Kovač, I. (bez dat.). *Refleksije pandemije Covid-19 i utjecaj na međunarodno poslovanje* Preuzeto: 7. 7. 2022. s http://www.hde.hr/ekonomskapolitikahrvatske/publikacija/eph2001/013_Kovac_I.pdf
12. Baldwin, R. i Weder di Mauro, B. (2020). *Mitigating the COVID Economic Crisis: Act Fast and Do Whatever It Takes*. Preuzeto 24. 8. 2022. s <https://voxeu.org/content/mitigating-covid-economic-crisis-act-fast-and-do-whatever-it-takes>
13. Europsko vijeće (2020). *Politike*. Preuzeto 24. 8. 2022 s <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/>

14. *External shocks* (bez dat.). Preuzeto 28. 8. 2022. s <https://www.tutor2u.net/economics/topics/external-shocks>
15. Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2020). *Stiglo cjepivo protiv koronavirusa*. Preuzeto: 5. 7. 2022. sa <https://www.hzjz.hr/priopcenja-mediji/stiglo-cjepivo-protiv-koronavirusa/>
16. Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2021). *Pitanja i odgovori o bolesti uzrokovanoj novim koronavirusom*. Preuzeto: 5. 7. 2022. sa <https://www.hzjz.hr/sluzba-epidemiologija-zarazne-bolesti/pitanja-i-odgovori-o-bolesti-uzrokovanoj-novim-koronavirusom/>
17. Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2022). *COVID-19 – izvješće HZJZ-a*. Preuzeto: 6.7.2022. sa <https://www.hzjz.hr/aktualnosti/covid-19-izvjesce-hzjz-a/>
18. Janković M., Jović Bogdanović, A. i Gajdobranski, A. (2021). *Utjecaj pandemije na ekonomski razvoj*. Preuzeto: 7. 7. 2022. s <ecologica-2021-28-101-17.pdf> (bg.ac.rs)
19. Kovač I. (2020). *Refleksija pandemije Covid-19 i utjecaj na međunarodno poslovanje*. Preuzeto: 7. 7. 2022. s http://www.hde.hr/ekonomskapolitikahrvatske/publikacija/eph2001/013_Kovac_I.pdf
20. Ministarstvo financija (2021). *Rebalans državnog proračuna za 2021. godinu i prijedlog državnog proračuna za 2022.-2024. godinu*. Preuzeto: 1. 9. 2022. s <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/2016/Sjednice/2021/Listopad/82%20sjednica%20VRH/82%20-%203%20Prezentacija.pdf>
21. Ministarstvo financija (2022). *Rebalans državnog proračuna za 2022. godinu*. Preuzeto: 1. 9. 2022. s <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/2022/Svibanj/118%20sjednica%20VRH//Prezentacija%20rebalans%20proracuna%202022.pdf>
22. Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja (2020). *Vlada prihvatila paket od 63 mjera za pomoć gospodarstvu uslijed epidemije koronavirusa*. Preuzeto: 10. 7. 2022. s <https://mingor.gov.hr/vijesti/vlada-prihvatila-paket-od-63-mjera-za-pomoc-gospodarstvu-uslijed-epidemije-koronavirusa/6815>
23. Europska središnja banka (bez dat.). *Makroekonomske projekcije*. Preuzeto 28. 8. 2022. s https://www.ecb.europa.eu/pub/projections/html/ecb.projections201912_euro_systemstaff~c7a91336cb.hr.html
24. Hrvatska narodna banka (2020). *Mjere monetarne politike*. Preuzeto 29. 7. 2022. s <https://www.hnb.hr/javnost-rada/covid-19/mjere-monetarne-politike>
25. National Library of medicine (2020). *First cases of coronavirus disease 2019 (COVID-19) in the WHO European Region*. Preuzeto 28. 8. 2022. s <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7068164/>
26. HBOR (bez dat.). *Obrtna sredstva mjera COVID-19*. Preuzeto: 11. 7. 2022. s https://www.hbor.hr/kreditni_program/obrtne-sredstva-covid-19-mjera/

27. Grgurić, L., Nadoveza Jelić, O. i Pavić, N. (2021). *Pandemijski izazov: kako razdvojiti šok ponude i šok potražnje u uvjetima bolesti COVID-19*. Preuzeto 24. 8. 2022. s <https://www.hnb.hr/documents/20182/4048103/i-066.pdf/4a8ceebd-97a7-5af1-e761-e518d93319bf>
28. Praščević A. (2020). *Ekonomski šok pandemije COVID-19 – Prekretnica u globalnim ekonomskim kretanjima (e-publikacija)*. Preuzeto 24. 8. 2022. s [Nothing found for Wpcontent Uploads 2014 10 011 Pdf \(bg.ac.rs\)](#)
29. Pharoskc (bez dat.) *Državna potrošnja - definicija, izvori i svrhe*. Preuzeto 30. 8. 2022. s <https://hr.pharoskc.com/511-what-is-government-spending>
30. Rogić Dumančić L., Bogdan, Ž. i Raguž Krištić, I. (bez dat.) *Utjecaj Covid-19 krize na Hrvatsko gospodarstvo*. Preuzeto: 7. 7. 2022. s https://www.bib.irb.hr/1110813/download/1110813.004_Rogic_Bogdan_Raguz.pdf
31. European Commission (2020). *State aid: Commission adopts Temporary Framework to enable Member States to further support the economy in the COVID-19 outbreak*. Preuzeto: 11. 7. 2022. sa https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_496
32. HNB (2020). *CNB Council: Real GDP might fall by 9.7% in 2020, while economic activity is expected to grow by 6.2% in 2021*. Preuzeto 25. 8. 2022 s <https://www.hnb.hr/-/savjet-hnb-a-realni-bdp-u-2020-mogao-bi-pasti-za-9-7-a-u-2021-ocekuje-se-rast-ekonomske-aktivnosti-za-6-2->
33. Tadić M. (2020). *Utjecaj pandemije na gospodarstvo: Bazirani na primjeru globalne pandemije COVID-19 u Republici Hrvatskoj*. Preuzeto 8. 7. 2022. s <https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst:3726/datastream/PDF/download>
34. Pavičić, M. (2021). *Prvi smrtni slučaj od omikrona u Europskoj uniji, umrla je starija osoba u Njemačkoj*. Preuzeto: 6. 7. 2022. s <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/prvi-smrtni-slucaj-od-omikrona-u-europskoj-uniji-umrla-je-starija-osoba-u-njemackoj/>
35. Vlada Republike Hrvatske (2021). *Nacionalan plan oporavka i otpornosti 2021.-2026*. Preuzeto 9. 9. 2022. s <https://planoporavka.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Plan%20oporavka%20i%20otpornosti%2C%20srpanj%202021..pdf?vel=13435491>
36. Žunić Kovačević N. (2021). *Posljedice i učinci pandemije bolesti COVID-19 na fiskalni sustav i opozivanje*. Preuzeto 30. 8. 2022. s: <https://hrcak.srce.hr/file/374018>

Popis slika

Slika 1. Točke utjecaja zdravstvene krize na ekonomski "stroj"9

Popis tablica

Tablica 1. Mjere HBOR-a za očuvanje gospodarstva u koronakrizi.....	30
---	----

Popis grafikona

Grafikon 1. Prikaz broja pozitivnih osoba po dobi i spolu u Republici Hrvatskoj od početka pandemije pa do lipnja 2022. godine	5
Grafikon 2. Prikaz broja testiranih i pozitivnih osoba u Republici Hrvatskoj po tjednima	6
Grafikon 3. Makroekonomski model uklanjanja krize COVID-19	100
Grafikon 4. Teorijska krivulja pandemije COVID-19 i krivulja recesije	122